תוספות יום טוב על מסכת מועד קטן

תוספות יום טוב

geulaquiz.com

הקדמה

א בית השלחין. פירש [הר״ב] ארץ עיפה כו׳ תרגום עיף משלהי. גמ׳. וה״א מתחלף בחי״ת. רש״י. ששניהם ממוצא הגרון. ועיין מ״ש במשנה ז׳ פ״ד דבב״ב. וכתבו התוס׳ ועיף ויגע צמא למים כדכתיב*) ונפש עיפה למים ע״כ. ולא מצאתי מקרא זה בכל הכ״ד ספרים ונ״ל שהוא ט״ס וצ״ל כדכתיב מים קרים על נפש עיפה. (משלי כ״ה):

במועד. המשנה תקרא חולו של מועד הימים שבין כל מועד ומועד. הרמב״ם [*ולפי שאין במשנה לשון חש״מ אלא מועד. נ״ל שיש לתקן ללשון הרמב״ם ושכצ״ל המשנה תקרא מועד מה שאנו קורין חש״מ והם הימים וכו׳] ומ״ש הר״ב דדבר האבוד מותר במועד במסכת חגיגה [דף י״ח] ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה׳ אלהיך מה שביעי עצור בעשיית מלאכה אף ששה עצורים בעשיית מלאכה אי מה שביעי עצור בכל מלאכה. אף ששה עצורין בכל מלאכה ת״ל השביעי שביעי אסור בכל מלאכה ואין ששה אסורים בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה בחש״מ ואיזה מותרת. רש״י. ורי״ף ורמב״ם והרא״ש והטור פה אחד [הסכימו] דאינה אלא אסמכתא. ואין לאיסור מלאכה בחש״מ עיקר מן התורה. והב״י כתב שנ״ל מזאת הברייתא שיש לאיסור מלאכה בחולו של מועד עיקר מן התורה והכתוב מסרה לחכמים לאסור ולהתיר כפי שיהא נראה להם. וכמ״ש בשם הר״ן לענין אסורי יה״כ בר מאכילה ושתיה ברפ״ח דיומא. ולדבריו צריך לומר דתרתי שמעינן מהך קרא דהא דרשינן נמי מיניה דאכילת מצה חוץ מלילה הראשונה רשות ולא חובה כמ״ש במשנה ו׳ פ״ב דסוכה. ומ״ש הר״ב אבל שדה שלחין של אילן עיין במשנה ג׳:

ובשביעית. כתב הר״ב דבשביעית שרי להשקות בין שדה בית הבעל כו׳. וכ״כ התוספות בדף ו׳ ע״ב בשם רש״י ומשום דבירושלמי מוקים למתניתין דספ״ב דשביעית כמתניתין ג׳ דלקמן. והתם פי׳ לה רש״י וכן הר״ב בשדה הבעל. ש״מ דההיא מתניתין נמי בבעל איירי ורבי שמעון מתיר שם וכן הלכה כמו שאכתוב שם בס״ד. והטעם דבשביעית שרי יותר מחה״מ משום טעם הירושלמי שאעתיק לקמן [*בד״ה אבל אין כו׳] וכ״כ בכ״מ פ״א מהלכות שמטה דמההוא טעמא אתינן. אבל הרמב״ם נראה שאינו סובר כרש״י והר״ב אלא דבית הבעל נמי אסור בשביעית וההיא דספ״ב דשביעית כתב בהדיא דשרייא משום האילנות שלא יפסדו וכן מוקים למתני׳ ג׳ דלקמן דמדמי לה בירושלמי כמו שאכתוב שם בס״ד ופשטא דמתניתין דהכא משמע ודאי דבשביעית נמי לא שרי אלא דשלחין וכן העתיקה הרמב״ם:

שיצא בתחלה. כתב הר״ב ואין חוששין כו׳ שמא יפלו גדותיו. עיין לקמן במשנה דלקמן (ד״ה) ומתקנים את המקולקלת. ומ״ש הר״ב ואיכא טרחא כלומר שאפילו דבר האבד לא התירו כשיש טרחא:

בין ממעיין שלא יצא בתחנה. ואצטריך למתני למעוטי שדה הבעל שאפילו ממעיין שלא יצא בתחלה שישן הוא אסור. גמרא:

אבל אין משקין כו׳. אמועד קאי דגבי שביעית לא חיישינן לטרחא יתירא הר״ן. [*וזה אף להרמב״ם דלעיל בסוף ד״ה ובשביעית כו׳ וכדלקמן בד״ה ואין עושין כו׳]. וטעמא כדמפרש בירושלמי דשביעית ע״י שהוא מותר במלאכה פי׳ שאינה דקרקע התירו אפי׳ בדבר של טורח. א״נ שביעית ע״י שזמנה מרובה כו׳. ולא מסתבר לעשות ז׳ ימים האחרונים כז׳ דרגל:

ולא ממי הקילון. כיון דמי הגשמים לא נאסרו אלא משום גזירה דמי הקילון הלכך שפיר נקטיה אחר מי גשמים. הר״ן. ומ״ש הר״ב דאיכא טרחא יתירא לדלות ומלשון קולתא שהוא תרגום כדה על שכמה נקראת קילון. הר״ן:

ואין עושין עוגיות כו׳. מדרישא דהך אבל אין משקין כו׳ לא קאי אשביעית הך סיפא נמי לא קאי אשביעית וכ״פ הרמב״ם בפרק א׳ מהלכות שמטה וטעמא כדלעיל:

עוגיות. פי׳ הר״ב חריצים ומסיים הר״ן כדי שיתעכב שם המים מלשון הלהן תעגנה (רות א׳ י״ג) שהוא לשון עכוב. ע״כ. ומה שכתבו רש״י [ד׳ ע״ב. ד״ה עוגיות] ורמב״ם שהוא מלשון עג עוגה דמשנה ח׳ פ״ג דתענית היינו הך שפירש רש״י בפי׳ רות תעגנה לשון אסור כלא כמו עג עוגה וכו׳ והערוך כתב שתרגום מערוגות מטעה [יחזקאל י״ז] (ז׳) עוגיות כ״כ בערך בדד:

לגפנים. לשון הר״ב בעקרי הזיתים. ובעקרי הגפנים. לישנא דברייתא בגמרא ובאתריה דתנא דמתני׳ שכיחי גפנים ולא זיתים. וכדאשכחן נמי בגמרא. רב יהודה שרי לבי ברציתא למעבד בנכי [*שהוא ארמית לעוגיות כדאיתא התם] לכרמיהון. ולא קאמר נמי לזיתיהון אלא משום דלא הוו להו אלא כרמים ולא זיתים. וכיוצא בזה פירשו התוספת ספ״ג דשבת דף מ״ז ובפ״ג דחגיגה דף כ״ה דבגליל שכיח שמן יותר מיין:

ובשביעית. כתב הר״ב מפני שנראה כחופר קרקע בשביעית. לישנא דגמרא שנראה כעודר עיין משנה ב׳ פ״ב דשביעית:

וחכמים אומרים עושין כו׳ בשביעית. דכל שנראה כחופר [לא הוי עבודה דעודר] לא הוי. כיון דמשליך את העפר למרחוק. והעודר מניחו במקומו כ״כ הר״ן והכי איתא בגמרא בבינייהו דאמוראי דפליגי בטעמא דר׳ אליעזר. דלמאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה דלהכי לא קאמר מפני שנראה

כעודר. דמיירי דשדי לאבראי וכו׳ ולפי שהרמב״ם בפ״א מה׳ שמטה לא התנה שיהא משליך למרחוק משמע דסבר ליה דלרבנן בכל ענין שרי וכדמסיים ויהיב טעמא שהתירו כל אלה שאם לא ישקה תעשה הארץ מליחה וימות כל עץ שבה:

ומתקנין את המקולקלת במועד. סיומא דמלתייהו דרבנן הוא והיינו דכתב הר״ב אבל אין עושין כו׳ ומה שכתב הר״ב אם נפל לתוכה עפר כו׳ ולא דמי למעיין שיצא בתחלה כדלעיל. דחיישינן שיפלו גדותיו ואתי לתקן. דתיקונא דהתם עשייה בתחלה היא כדקתני שיצא בתחלה:

ומתקנין את קלקולי המים שברה״ר. אפי׳ אין רבים צריכים להם כדאיתא בגמרא. וטעמא כדכתב הר״ן והרא״ש בשם הראב״ד לפי שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה משום דדמי לקדירה דבי שותפי ובשעה שהם בטלים מתחברים כולם ועושים ואם לא יעשו אז לא יעשו לעולם. ומסיק דכי התירו במלאכת הדיוט וכמ״ש לקמן. ונראה לי דהיינו דתנן וחוטטין אותן ופרושי קמפרש דהא דאמרן ומתקנין. היינו חוטטין שהוא מלאכת הדיוט. דאלת״ה לישנא יתירא הוא דודאי דחטיטה בכלל מתקנין הוה. וראיה לדברי שהרמב״ם וכן הטור לא כתבו החטיטה בקלקולי המים שברה״ר:

ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות כו׳. בריש שקלים תנן דבט״ו באדר מתקנים כו׳ ושם מפורש. ול״ק כיון דכבר תקנו למה להו תו לתקן בחוה״מ. דבירושלמי הקשו זה על ומציינין את הקברות. ופתרו שירד שטף של גשמים ושטפו. ונראה דעל הראשונים ל״ק להו ולא מידי לפי דמלתא דפשיטא הוא דהקלקולים מצויים בדרכים וכו׳. ואין התקון מועיל בהן אלא לפי שעה. אבל ציון קברות אין סברא שיתקלקל אלא כדמשני שירד שטף כו׳:

ועושין כל צרכי הרבים. מפרש בגמרא לאתויי חפירת בורות שיחין ומערות כשרבים צריכים להם עתה. אבל שלא לצורך המועד לא התירו מפני שהן מלאכת אומן. ואינו יכול לשנות בהן ואם ישנה בהם יפסיד. הרא״ש בשם הראב״ד. והא דמפרש הר״ב ברפ״ק דשקלים כגון דיני ממונות וכו׳ וה״נ מפרש הכא בירושלמי וכן פסקם הרמב״ם בפ״ז מהלכות י״ט. ומיהו קצת קשיא בעיני דדיקא דמתני׳ דאמר רב אשי בגמרא דכל לאתויי חפירה משום דכולהו דתניא יוצאין לקווץ את הדרכים כו׳ בכלל ומתקנים את הדרכים הן דבהדיא תנן לה ואי איתא לההוא דירושלמי לא דייק ולא מידי. דדלמא לאתויי הנהו הוא דאתא. ומיהו בלאו הכי הא תניא בריש פ״ג דף י״ד ע״ב דנין דיני נפשות ודיני מכות ודיני ממונות. ואיכא למימר דלאתויי הך אתא אלא מאי אית לך למימר דסבירא לי׳ לרב אשי דליכא לאתויי ההיא דדנין כו׳ בהך דכל צרכי הרבים. משום דליתנהו דומיא דאינך פרטי דתנינן בהדיא. ה״נ ההוא פירושא דירושלמי לא ס״ל לרב אשי לפרושי בכל צרכי הרבים. משום דליתנהו דכותייהו דאינך דתנינן. שהם תיקונים בקרקע:

ויוצאין אף על הכלאים. בגמ׳ רמי והתנן בא׳ באדר וכו׳ [בריש שקלים] ופליגא בשינויי וחד שינויי כאן בבכיר כאן באפיל. וכתבו הרמב״ם בסוף פ״ב דכלאים וטעמו דבירושלמי איתא להך אוקימתא. והא דקתני אף. דהכי תנן בריש שקלים והתם שפיר קתני אף. ומ״ש הר״ב דטעמא דיוצאין לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה. בגמ׳. וכתבו התוספות ולא הוי מעילה דלב ב״ד מתנה עליהן כדאשכחן וכו׳ ע״כ. ועיין בפירוש הר״ב משנה ה׳ פ״ד דשקלים. ותמיהני שהרמב״ם בפ״ד מהלכות שקלים בכתבו כל הבא מתרומת הלשכה לא כתב להך דהכא:

מושכין את המים מאילן לאילן. כתב הר״ב דליכא טרחא אבל לא ישקה את כל השדה ובשדה בית הבעל איירי כו׳. דאי בבית השלחין הא תנן לה בריש פרקין דמשקין והיינו כל השדה. אבל תימא מה דוחקיה לאוקמיה בשדה בית הבעל לוקמיה בשלחין דביה איירינן בריש פרקין ואלו בית הבעל מאן דכר שמיה. ועוד דזרעים שלא שתו כו׳ הדר מיירי בבית השלחין. ולא קשיא מאי לא ישקה [את] כל השדה. דהא כבר פי׳ הר״ב לעיל דשדה שלחין של אילן לא שרי במועד דלא פסדי. ומתני׳ הכי דייקא. דמשיכה מאילן לאילן הוא דמותר הא השקאה לא. וכן דברי הר״ן בהדיא לחלק בין משיכה להשקאה. ועל כרחינו גם זו היא סברת הר״ב. כיון דיהיב טעמא דהמשכה משום דליכא טרחא. וא״ל משום דבר״פ בגמרא אמרינן דלא אסר ראב״י אלא בהרווחה. והיינו בית הבעל. ואע״ג דדרך דחייה אמרינן הכי מ״מ הרי רש״י אח״כ בפירוש המשנה מפרש ובלבד שלא ישקה כו׳ שדה בית הבעל ע״כ. דלהר״ב שכתב לעיל דבשדה בית השלחין דאילן לא. לדידיה הא דאמרן דלא אסר אלא בהרווחה נפרש בשדה בית השלחין דאילן דלית ביה פסידא אלא הרווחה. אבל רש״י היינו טעמא דמפרש בבעל משום דס״ל איפכא דאילן איכא פסידא. והכי מפרש מושכין מאילן לאילן דהוי כשדה בית השלחין דפסידא יתירה איכא. וכ״כ התוספת בגמרא דריש פרקין משום דהוי כבית השלחין וכתבו דהא דתני מושכין ולא תני משקין אורחא דמלתא קתני דבעינן זה רגילין להשקות אילנות. ע״כ. וכן יש לפרש דעת הטור שכתב שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך וכו׳. ולכולם לא אסרו בית השלחין דאילן כמו שאסר הר״ב. ולהרמב״ם עיקר טעם היתר בית השלחין משום האילנות שבה שכ״כ רפ״ו מהלכות י״ט משקין בית השלחין במועד כו׳ שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה. ומשנתינו דמושכין כו׳ העתיקה כלשונה וכתב המגיד שמפרש למתני׳ כפי׳ הר״ן גיאות. דמיירי בבית השלחין ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות בלבד והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להם. ע״כ. וניחא טובא לפירושו דהשתא כולה מתניתין בבית השלחים כמו זרעים שלא שתו כו׳. סוף דבר שדברי הר״ב צריכים תלמוד שזו מנין לו שפירש לעיל דבית השלחין דוקא תבואה ולא דאילן. ונראה נמי שחזר בו. מדפירש בכאן בשדה בית הבעל:

זרעים שלא שתו כו׳. בבית השלחין כדכתב הר״ב בריש פרקין וכן פי׳ בטור ר״ס תקל״ז. ומ״ש הר״ב דלא פסדי נראה סברתו בזה כפירש״י. דמפרש

זרעים שלא שתו לפני המועד שלא היו מלומדים לשתות תמיד לפני המועד לא ישקם במועד. דהואיל ולא משתה להו תדיר לפני המועד לא הוו להו פסידא אי לא משקה להו במועד. ודלא כפי׳ הר״ן לפי שאין פסידא במועד ואם היה בהם הפסד כבר הגיע ההפסד להם מערב מועד ואין מותר אלא דבר האבוד במועד שהיה ליה להר״ב לכתוב דלא פסדי במועד ועיין בספ״ק דתענית:

וחכמים מתירין בזה ובזה. כתב הר״ב והלכה כראב״י. דסתם מתני׳ דמשקין בית השלחין דלעיל כוותיה ותמיהני דאי משום הא לא אריא דהוה סתם ואח״כ מחלוקת. דיצא מן הכלל דהלכה כסתם. כדאיתא בפרק החולץ (יבמות דף מ״ב) ועוד דבגמרא ריש פרקין דבעינן לאוקמי למתני׳ דלעיל כרבי אליעזר בן יעקב דחינן ליה ואע״ג דלפי האמת י״ל דראב״י נמי ס״ל כמתני׳ דלעיל. מ״מ אין ראיה מוכרחת דמתני׳ דלעיל כראב״י ודמש״ה ראוי לפסוק כמותו. ומ״מ הרי״ף פסק כראב״י מטעם דשמעתא דרב יהודה כוותיה אזלא וכו׳ ואחריו נמשכו הרמב״ם והרא״ש והטור. וא״ת קשיא הלכתא אהלכתא דהכא פסקינן כראב״י. ובספ״ב דשביעית מרביצין בעפר לבן פסקינן דלא כראב״י כבר כתב בזה הכסף משנה בפ״א מהלכות שמטה דדוקא במועד דאיירא ביה רב יהודה ואזיל בשיטת ראב״י פסקינן כוותיה. אבל בשביעית דלא איירא ביה רב יהודה הדרין לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים דהא איכא טעמא לחלק בין שביעית למועד כדאיתא בירושלמי שהעתקתיו לעיל [*ועיין בפ״ח דערובין משנה י׳]:

האישות. פי׳ הר״ב תנשמת. והיא בריה שאין לה עינים. ובגמרא דבקרא הכי קרי ליה דכתיב נפל אשת בל חזו שמש. תהילים נ״ח (כ״ב):

כדרכו. פי׳ הר״ב חופר גומא ותולה בה מצודה וכ״כ הרמב״ם. ומסיים הר״ן והגומא אינו אלא כדי שיתקבצו שמה אישות? הרבה. ואפשר שנותן שם אוכלין כדי שיבואו ויאחזו במצודה:

ובשביעית. לשון רש״י אע״ג דמתקן השדה. ולשון הר״ן דלא גזרינן דלמא מיחזי כחרישה כשאדם חופר וסותם את חוריהם ע״כ. והתוספות כתבו די״ל דודאי צריך למסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותנן פרק ג׳ דשביעית המסקל שדהו נוטל העליונות כו׳ וכן גרגר של צרורות כו׳ ע״כ. ודקדקתי בהלכות שמטה להרמב״ם. ולא מצאתי שהעתיק זו המשנה. וזו הוראה דל״ג ובשביעית:

ומקרין. נ״ל שהוא נגזר משם*) קיר. ואע״פ שהיה ראוי שיאמר ומקירין. אבל נשתנה שלא יתערב במלת מקיר שעינינו קרירות כדאמרי׳ במשנה ב׳ דביצה מפני שנראה כמקיר:

רבי מאיר אומר רואין את הנגעים בתחלה כו׳. [*אפילו בתחלה] שעדיין לא נזקק להסגר דהא מ״מ שמחה היא לו כשא״ל א״צ להסגר. ומיהו בגמרא בטהור כ״ע לא פליגי דלא חזי ליה. וכן נראה מלשון רש״י והר״ב דל״ג בתחלה וכן בברייתא ל״ג בתחלה אמנם בלאו הכי להרמב״ם ליתא להההוא סוגיא אליבא דמתניתין לפי דלאותה סוגיא לרבנן בהסגר ראשון חזי ליה ולא פסק כן בחבורו כמו שכתב המגיד פ״ז מהלכות י״ט. והכסף משנה פ״י מהלכות טומאות צרעת. ובירושלמי משמע דגרס ליה דמייתי עלה משנה י׳ פ״ד דנגעים בהרת כגריס. ופסחה כגריס ונולד לפסיון מחיה. או שער לבן [והלכה לה האום] רבי עקיבא מטמא וחכ״א תראה כתחלה. ולתרווייהו מוחלט ואמר רבי יוחנן ערב הרגל איכא בינייהו. דלר׳ עקיבא היא קדמייתא ואין נזקק לו לא להקל ולא להחמיר ולרבנן חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה. והיידא היא שלא להחמיר וכו׳:

אבל לא להחמיר. כתב הר״ב ויצריכנו לצאת חוץ למחנה דאף המוסגר משתלח כמ״ש במשנה ז׳ פ״ק דמגילה והא ודאי דכיון דמטמא נמי כמ״ש שם דגם הוא צער לו. מ״מ צוותא דאינשי עיקר צערא הוא. ולשון הר״ן כלשון הר״ב. אבל רש״י והרמב״ם סתמו וכתבו נמצא מצערו במועד ורחמנא אמר (דברים ט״ז:י״ד) ושמחת בחגך. ע״כ וסבר ר״מ דרשאי לשתוק דבכהן תליא מלתא. גמרא. ועיין משנה ב׳ פ״ג דנגעים:

וחכמים אומרים לא להקל וכו׳. ס״ל נמי דבכהן תליא מלתא אלא מדרשא דלטהרו או לטמאו נפיק להו דמכיון שנזקק לראותו אינו רשאי שישתוק:

ועוד אמר ר״מ. כלומר ועוד מיקל רבי מאיר וכו׳:

קודם לרגל שלשים יום. כתב הר״ב תמיד ור״ל בין לערער בין לספוד וכמ״ש רש״י אתרוויהו קאי. [*ויותר נ״ל שתיבת תמיד צ״ל אית]:

אבל מחנכים את הכוכין במועד. אע״פ שאין צריכין להם עכשיו עשאום כצרכי רבים. רבים שתו ורבים ישתו. והרי הן כחטיטת בורות שיחין ומערות שאין צריכין להם עכשיו שהתירו בהן לסופן דהיינו חטיטה. אבל לא תחלתם דהיינו חפירה כל שאין צריך להם עכשיו. הרא״ש ור״ן בשם הרמב״ן. ושם כוך ארמית דתרי כלח דכתיבי באיוב. מתורגמין כוך. וסיפא דנקיט כוכין. ה״ה לקבר. והרמב״ם לא העתיק ברישא וסיפא אלא קבר:

נברכת. כתב הר״ב של כובסין. וכן פירש״י וכדתנן לה ברפ״ב דבבא בתרא וכתב הר״ן לפי שיש בה צורך לחול המועד כדתנן ואלו מכבסין במועד ואיידי דאיירי בחפירת קרקע. תנא הא:

וארון עם המת בחצר. כתב הר״ב אבל בחצר אחרת לא שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה לפי שאין דרך לעשות ארונות לרוב מתים. הר״ן. ולפי שהוא עם המת הלכך מתני׳ אינה דחויה מההיא דכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור. כמ״ש הר״ב במשנה ד׳ פרק כ״ב

דשבת. דכיון שעושה עם המת בחצר ליכא למיחש למראית עין שהכל רואין שלצורך המת עושה אותו כ״כ הר״ן שם והאריך יותר ואין כאן מקומו:

אלא אם כן יש עמו נסרים. דטורח גדול לעשותן במועד. רש״י בגמרא:

מפני ששמחה היא לו. לשון הר״ב ואין מערבין שמחה אחרת בשמחת הרגל דכתיב ושמחת בחגך ולא באשתך ולשון אין מערבין לא ניחא לפום כך. דהל״ל אין עושין שמחה אחרת ברגל. דהא קרא הכי משמע בחגך ולא באשתך. ובגמרא נמי הכי איתא דלדרשא דושמחת בחגך משום דמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. ולמ״ד טעמא משום דאין מערבין כו׳ דריש ליה מקרא אחרינא מדכתיב (מלכים א ח׳:ס״ה) ויעש שלמה וגו׳ שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שבעה לחינוך ושבעה לחג וכי תימא דהכי אתרמי. א״כ מכדי קרא י״ד ימים קאמר שבעת ימים ושבעת ימים למה לי. אלא לאשמועינן דהני לחוד והני לחוד. אפי׳ כי אתרמי. ועיין משנה ד׳ פ״ק דחגיגה. והרמב״ם בפ״ז מהלכות יו״ט כתב טעמא מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. ובפ״י מהלכות אישות כתב לפי שאין מערבין שמחה בשמחה והביא דרשה אחרת שנאמר (בראשית כ״ט:כ״ז) מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת והוא בירושלמי ולפי שהיא פשוטה יותר מדרשא דבגמרא נסיב לה. ואהא דאין מערבין כו׳ כתבו התוס׳ וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעיא שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה:

ועושה אשה תכשיטיה. כתב הר״ב כגון לתת כו׳ ומעברת סכין על פניה של מטה. כדי להעביר שער של מטה. רש״י:

לא תסוד. ענינו מפורש במשנה ד׳ פ״ח דשבת:

שניוול הוא לה. לשון הר״ב צער הוא לה כלומר שמצטערת על הנוול שבו היא מתנוולת. ולשון רש״י שגנאי הוא לה ונוול בסיד [*ומצטערת בסיד]. ומה שכתב הר״ב ואין הלכה כר״י. וכך כתב הרמב״ם בפירושו. ובחבורו חזר בו:

ההדיוט תופר כדרכו. לצורך המועד. דבחנם למה יתירו אפילו על ידי שינוי. תוספת:

ומסרגין בצריך לה במועד. טור סימן תקמ״א. ומלת מסרגין במשנה ד׳ פ״ח דאהלות מפורשת:

רבי יוסי אומר אף ממתחין. כן הגי׳ בספרים וכן הוא בפי׳ הרמב״ם אבל במשנה שבגמרא לא גרסינן אף:

מעמידין תנור וכיריים ורחים. לשון הר״ב בונין ומושיבין ומתקנין כו׳. לשון הרמב״ם כלומר בונין על חרס של התנור והכירה הטפילה שלהם. ע״כ. וענין טפלה בפ״ה דכלים. ול׳ הרא״ש מעמידין היינו שמתקנין אותו יפה על עמדו כדי להשתמש בהם ע״כ. והר״ב מפרש לשניהם דלענין הדין שניהם אמת. ופי׳ תנור וכירים בפרק ג׳ דשבת:

אין מכבשין. פירש הר״ב מנקרין כו׳. ונ״ל שהוא מלה ארמית מן במסילה נעלה

(במדבר כ׳) שתרגומו באורח כבישא ניסק:

בתחלה. פירוש חדשה אבל ישנה מכבשין. הרא״ש:

מעשה הדיוט. כמו שקדם זכרו [במשנה ד׳] שיתן האבנים זו על גב זו בלא טיט. הרמב״ם:

ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל. פי׳ הר״ב מעגילה עץ עגול כו׳ ובגמרא השתא במעגילה אמרת שרי ביד וברגל מבעיא. ה״ק ומעגלין אותן כעין מעגלה ביד וברגל פירש רש״י ולא מעגלה ממש אלא כעין מעגלה ביד וברגל. וכן כתבו כל הפוסקים:

מתקנן במועד. מסקינן בגמרא כרבי יוסי דפרק דלקמן ולכך מתקנו כדרכו בין בשל עץ בין בשל ברזל וכתב הרמב״ם פ״ח מהלכות יו״ט שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות ונמצא מאבד כל מה שבבית. ע״כ. ועיין לעיל משנה ד׳. ותו בגמרא דמתניתין דהכא לא כההיא דסוף פרק בתרא דמעשר שני. דיוחנן כ״ג ביטל מכה בפטיש בדבר האבד אלא ההיא כר׳ יהודה בר פלוגתיה דר׳ יוסי:

וכל כבשין כו׳. דאי אין יכול לאוכלן לא. דכובש אסור. והרמב״ם יהיב טעמא בפרק כ״ב מהלכות שבת משום שהוא כמבשל. ולרש״י והר״ב דמשנה ב׳ פרק י״ד דשבת נ״ל שהוא משום מעבד עיין מ״ש שם בס״ד:

ב ומניחה לאחר המועד. כתב הר״ב ומהכא שמעינן דדברים מותרים במועד אסור לאבל לעשותן בידו בימי אבלו מדקתני וארעו אבל כו׳ כלומר דפתח באבל ולא פירש אם יכול לטעון קורה ראשונה בימי אבלו. אלא מילי דמועד קא פריש. דאם אירע לו אונס קודם המועד דטוען קורה ראשונה כו׳ גמרא:

זולף. פירש הר״ב שופך וכו׳. עיין מ״ש במשנה ג׳ פי״ט דשבת:

וגף. פירש הר״ב סותם פי החביות. והוא מלשון מגופה וכמפורש במשנה ג׳ פ״ה דע״ג. וכתבו התוספות י״ל דצריך לכסותו מפני השרצים. ומיהו מגופה לא היה צריך דדיו בכסוי מועט ושמא חדש מתקלקל:

וכן מי שהיה יינו וכו׳. וצריכי דאי אשמועינן קמייתא בההיא קאמר רבי יוסי משום דמשחא [יקיר] ואיכא פסידא יתירא אבל חמרא דלא נפיש פסידא אימא מודי לר׳ יהודה ואי אשמועינן בתרייתא בההיא קאמר רבי יהודה וכו׳. גמרא:

זולף כלומר מריק אותו בחביות. רש״י:

ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. שיש לו פנאי בשאר ימות השנה והוא משהה למועד. רש״י:

יאבדו. פירש הר״ב ב״ד מאבדין אותו ממון. ועושים אותו הפקר. וכן פירש הרמב״ם. וקשיא דמנלן להפקיר דלישנא דיאבדו לא משמע אלא שיהא מונח בלא מלאכה ויאבד. ונפקא מינה דאולי לא תאבד בלא מלאכה ויעשה לאחר המועד. ולשון רש״י יאבדו שאסור להנות מהן ע״כ. משמע דמחמיר טפי שילך לאבוד. והרב המגיד בפ״ז מהי״ט כתב בשם הרמ״ך שהגאונים מפרשים מניחין אותה לאבד ומונעין אותו מלעשות אותה מלאכה. אבל להפקירה לכל ולאבדה בידים לא קנסו. והוא ז״ל כתב שמצא בהפך להגאונים שכתבו כהרמב״ם. אבל קשיא ליה דבגמרא מדמה לצרם אזן בכור והתם ודאי לא קנסינן ליה לגמרי אלא שלא ישחוט על אותו מום כדתנן במשנה ג׳ פ״ה דבכורות. וכן מוכר עבדו במשנה ו׳ פ״ד דגיטין. מ״מ כתב שכדברי הרמב״ם עיקר. אבל הטור סימן תקל״ח כתב כדברי הרמ״ך. ונ״ל להביא ראיה לדברי הרמב״ם מהגמרא דלעיל מהך מתניתין אמרינן רבי ינאי ה״ל ההוא פרדיסא דמטא זמניה בחול המועד קטפיה. לשנה שהיוה כ״ע לפרדסייהו בחול המועד אפקריה רבי ינאי לפרדסיה בההוא שתא משום דע״י היה תקלה דשהו עד לחוה״מ וקטפי. ואי איתא דמדינא אין להפקיר אלא להניחו ולמנוע מלעשות בו מלאכה. איהו דלא עביד להא אלא משום חומרא בעלמא למה לו להחמיר יותר מן הדין שיש במי שעובר. אלא ודאי דדינא במי שעובר כך להפקירה. ולפיכך כיון שעל ידו נעשית תקלה. ענש את עצמו בדין העובר:

אין לוקחים בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד. פירש התוספת דרבותא קמ״ל דאפילו הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד אבל כל שאינו לצורך המועד ה״ה אפילו שאר דברים דאסור דהא במשנה דלקמן אסרו למכור פירות אלא לצורך המועד. וצ״ע אי צריך בהאי צנעה כמו בההיא דפירות כדלקמן. ע״כ. והמגיד כתב דשאר דברים אפילו שאינו צריך להם במועד רשאי הוא לקנותו בצנעה לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפילו ביום טוב. ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו או להשתכר שמוצא בזול מותר הוא לקנותו. אבל בתים ועבדים ובהמה כיון דאושי ואושא מלתא לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר. ושדות וכרמים דאושא נמי לא תנא לפי שא״ל בהן לצורך המועד ולא תנא מה שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיהנה ממנו ועיין משנה דלקמן:

[*בתים עבדים ובהמה. כן גי׳ הר״ב וכן הוא בסדר המשנה בגמ׳ אבל הרי״ף והרא״ש גרסי אבנים וכן הוא בסדר המשנה שבירושלמי ויהיב התם טעמא דצורך המועד משכחת בכותל הנוטה לנפול ויש סכנה דסותרו ובונהו ביו״ט ולא די בסתירה דאם לא יבנה לא יסתור ובהגהת אשר״י כתב כן בשם הא״ז]:

שאין לו מה יאכל. מצינן למימר דפרושי קא מפרש. ומיהו בגמ׳ דייק [מההיא או שאין לו כו׳ דמשנה ד׳ פרק דלקמן] דה״ק א״נ מי שאין לו מה יאכל מותר שישכיר עצמו אע״פ שאין המלאכה לצורך המועד כדי להחיות את נפשו. הר״ן:

אין מפנין כו׳. פירש הר״ב כלים או תבואה שאינן לצורך המועד טור סי׳ תקל״ה וטעמא נראה משום טרחא ואתי למנועי משמחת יום טוב:

אבל מפנה לחצרו. כתב הר״ב לבית אחר כו׳ אבל מבית לבית דרך רשות הרבים לא והיינו רישא וכבר פירשה אלא דלעיל נקט סתם רחוק כלשון הר״ן במשנה והכא נקט ר״ה כמו שמבארו הר״ן בגמ׳:

אין מביאין כלים מבית האומן. שיחשבו הרואים שבעל הבית נתנם לתקן אותם במועד ויאמרו שהאומן תיקנם במועד. הר״ן:

מוכרי פירות כו׳ מוכרים בצנעה. והטעם שכל שאומנתו בכך כל השנה בעי צנעה. אף על פי שהוא לצורך המועד. וזהו שהזכירו מוכרים. המגיד פ״ז מהלכות יו״ט. ופירוש בצינעה בברייתא בגמ׳. אם היה חנותו פתוח לר״ה פותח חציו ומניח חציו נעול ואם פתוח לסטיו פותח כדרכו כו׳:

הציידין. ציידי [חיה] עופות ודגים. הר״ן:

בצנעה. כתב רש״י שמא יאמר זה לוקח שלא לצורך המועד ע״כ. ולפי דבריו קשה למה נקטינן אלו. והרמב״ם פ״ז מהלכות יו״ט כפי מה שפירשו המגיד לא הצריך לעשותן בצנעה. אלא האומנים שעושין מלאכות לרבים. ופירש ב״י סימן תקל״ג דהטעם מפני שהן צריכין לעשות הרבה ביחד ונראה כאילו הן עושין אותם לצורך חול:

רבי יוסי אומר כו׳. כתב הר״ב ואין הלכה כרבי יוסי. ואין הלכה כר׳ יהודה. הרמב״ם:

ג ואלו מגלחין כו׳. משום דתנא באידך פרקין דברים שעושין לצורך המועד. כמו מוכרי פירות דנעשים [כדין]. קתני נמי ואלו נעשים שלא כדין לצורך המועד. תוספת. ומ״ש הר״ב דטעמא דאסור לגלח במועד כו׳ כדי שלא יכוונו כו׳ בגמרא. דאי לאו הכי אע״ג דגילוח מלאכה היא היה לנו להתירה לצורך המועד. תוס׳:

הבא ממדינת הים. כתב הר״ב שלא היה לו פנאי כו׳ כגון שלא בא ליישוב עד חוה״מ. או שלא היה לו שהות לגלח קודם הרגל. כי כשבא לא היה לו שהות ביום. בית יוסף בשם רבינו ירוחם:

וכן מי שנשאל כו׳. כתב הר״ב אי נמי לא מצא פתח לחרטה. וכן לשונו ולשון רש״י ספ״ב דיבמות. וכן עוד לשון הר״ב בסוף פ״ב דנדרים. ושם בגמרא איתא פתח בחרטה. ופירש הרא״ש דלא פתח ליה בחרטה לומר לו כדו תהית או לבך עליך ולשון הירושלמי ולא מצא פתח לנדרו. ובפרק ה׳ דכתובות דף ס״א אמתניתין המדיר אשתו מתשמיש המטה בגמרא שמא ימצא פתח לנדרו ופירש״י פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרתי ובריש פ״ט דנדרים פסק הר״ב דקי״ל פותחין בחרטה וא״צ למצוא לו פתח בשעה שהוא מתחרט מעצמו. וכיון דבחרטה תליא מלתא כי לא נתחרט קודם הרגל נמצא שבמתכוין אינו מגלח קודם הרגל וליתסר דהא לא שייך ולא מצא וכו׳ וכ״כ הרא״ש דזה הירושלמי לא ס״ל דבחרטה סגי וא״כ לא ה״ל להר״ב לכותבו. ומיהו כתב הב״י דהרי״ף והרמב״ם שלא הביאו הירושלמי נראה שהם סוברים כיון דבגמרא דידן לא פירשו כן שהוא סובר דכל שהיה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לו חשיב אונס ע״כ:

והנזיר והמצורע. פירש הר״ב הנזיר שהשלים נזירתו. והמצורע שחל שביעי [שלו] במועד כו׳ וא״ת פשיטא מסיים הר״ן ולא גזרינן דלמא אתי לשהויי קרבנותיו עד הרגל שהוא בטל ממלאכה. גם המגיד פירש כן בשם רש״י. אבל בגמ׳ מסיק מברייתא דתנא בהדיא נזיר ומצורע אע״פ שיש להם פנאי מותרין שלא ישהו קרבנותיהם ופסק כן הרמב״ם פ״ז מהל׳ יום טוב וכתבו התוס׳ אע״ג דתגלחת נזיר לא מעכבא מ״מ רגיל הוא לגלח דמצוה הוא לגלח ולשלוח שערו תחת הדוד ע״כ. ועיין משנה ד׳ פרק י״ד דנגעים מ״ש שם בס״ד:

והמגודה דקי״ל שאסור בתכבוסת כמו האבל. ר״ן:

וכל העולים מטומאה לטהרה. כגון מצורע וטמא מת שצריכין להחליף בגדיהם. או לכבסן. וכל אלו מותרין במועד. שלא היה אפשר להם לכבס קודם הרגל כ״כ הר״ן. והב״י סי׳ תקל״ד [כתב] בשם המרדכי להביא בעל קרי שאירע לו קרי במועד. ולאתויי נמי בעלת הכתם שנמצא במועד:

ושוברין. כתב הר״ב שאם יאמר הלוה כו׳ שומעין לו. פירש הב״ד. ומיירי שאבד המלוה שטר חוב כדכתב הר״ן:

מתנה. כתב הר״ב ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל. דשמא יחזור בו הנותן. לאו חזרה ממש דהא מתנת בריא בלא קנין לא סגי. אלא שיחזור ממה שהיה ויאמר שלא כך היה. וז״ל הר״ן. ואם לא נכתב עדותן. יאמר הנותן לא היה כך:

ופרוזבולין. כתב הר״ב בוטי עניים דכתיב (דברים ט״ו:ח׳) העבט תעביטנו. ומי הם הלווים עניים. גמרא פרק ד׳ דגיטין דף ל״ז. ועיין מ״ש במש׳ ב׳ פ׳ בתרא דשביעית. ואם לא יכתבנו עכשיו והוא רוצה לילך. יעבור שביעית ויפסיד חובו. הר״ן:

אגרות שום. פי׳ הר״ב ששמו ב״ד נכסי לוה כו׳ וקורעין לו שטר חוב. כדאמרינן כל שומא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא דמלוה לאו שומא הוא. ואם העדים רוצים ללכת. יהיה המלוה קרח מכאן ומכאן [*כן נ״ל. ופירוש זה של הר״ב כתב גם כן בטור סימן תקמ״ה. אבל רש״י פירש אגרות שום בכך שמו ב״ד שדה זו. ונתנו לאחים כך וכך נגדו. ע״כ. ולהירושלמי אגרות שום. שום היתומים ע״כ. ומיהת קרוב לשמוע. שהטור והר״ב ג״כ ע״פ הירושלמי פירשו לפירושם. ועיין בריש פ״ו דמס׳ ערכין] ול׳ אגרות עיין בסוף פ״ק דב״מ:

ואגרות מזון. כתב הר״ב א״נ מי שקיבל עליו לזון בת אשתו. וכ״פ רש״י. וקשיא מי גרע ממתנה. ומאי קמ״ל:

ומיאונים. פי׳ הר״ב קטנה כו׳ יכולה למאן בבעלה קודם שתביא שתי שערות. ולומר אי אפשי בו וכו׳. ואם לא יכתבו השטר עכשיו שמא תביא ב׳ שערות לאחר המועד ושוב אינה יכולה למאן. ותשב עמו שאינה חפצה באותו בעל. הר״ן:

ושטרי בירורין. פירש הר״ב שבררו להן דיינין וכו׳ ואם לא יכתבו עכשיו. שמא ילך לו ויבוטל השלום ר״ן ועיין במשנה ד׳ פרק בתרא דב״ב:

וגזירות ב״ד. כתב הר״ב פסק דין כו׳ שאם לא יכתבו עכשיו שמא ישכחו הדבר. ולא יפסקו פעם אחרת כן. הר״ן:

ואגרות של רשות. פירש הר״ב צווי השלטון. כפירש״י. ועיין בפי׳ משנה י׳ פרק א׳ דאבות. וענינו כמ״ש הר״ן שהנשיא נותן רשות לזה לדון. ולומר לעם הוראותיהן ונקראין פתקא דרבנותא ושוב אם טעה לא ישלם. ואם אין לו שטר. ישלם מביתו. ע״כ. וכתב עוד הר״ב. וי״מ אגרות של שאלת שלום. בירושלמי. וטעמא כתב הרמב״ם. מפני שאין אדם נזהר בתקונן מאוד. וה״ל כמעשה הדיוט. ולדבריו צריך שיהיה לצורך המועד. כדלעיל במשנה ח׳ פ״ק. לענין תפירת הדיוט. וכ״כ ב״י לענין כתיבת חשבונותיו. והראב״ד כתב דשמא לא יזדמן לו מוליך הכתב. כלומר והוי דבר האבוד:

אין כותבין שטרי חוב. כתב הר״ב הואיל ויכול לכתבו לאחר המועד. דהכא מסתמא ליכא למיחש שמא יאמר לא כך היה כמו במתנה. כיון שהלוהו. לא יהיה לוה רשע ולא ישלם:

אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד. כתב סמ״ג בשם הירושלמי בד״א להניח. פירוש לאחר המועד. אבל להניחם במועד אפילו להניחם לאחרים יכול לכותבן ע״כ. וב״י נדחק בפירושו. למאן דס״ל דלא מנחי תפילין במועד:

אפילו בספר העזרה. כתב הר״ב ספר תורה שכהן גדול כו׳ ואע״ג דצריך לרבים. יש לפרש בי״כ צריכים לו רבים. אבל לא עכשיו. הא אם צריך לקרות בו מגיהין אותו. וכדעת א״ח שכתב ב״י. אבל המגיד כתב דבס״ת אין להגיה. דלא התירו אלא תפילין. שאפשר לכותבן כולן במועד משא״כ ס״ת. שא״א לעשותה כולה בח״ה. גם ת״ה כתב בשם א״ז פי׳ כשמוציאין בעזרה לקרות בו ואפי׳ לצורך רבים. וגי׳ הספר עזרא באלף. ופי׳ רש״י ס״ת של עזרא:

וטווה על יריכו. אבל בתפילין א״א על ידי שינוי. שצריך כתיבה תמה. תוספת. ומ״ש הר״ב והלכה כו׳ בין באבן. פירש״י שתולה בחוט. כדי שיוכל לשוזרו יפה:

הקובר את מתו. להכי נקט קובר דאבלות מתחלת משעת סתימת הגולל. כדאמר בגמ׳. תוספת:

שלשה ימים קודם לרגל. כך הוא עיקר אבלות לכמה מילי דאמרינן בגמ׳ ג׳ ימים לבכי. תוס׳. ועיין בטור י״ד סי׳ שצ״ג:

גזירת שבעה. אסמוכוהו אקרא דכתיב (עמוס ח׳:י׳) והפכתי חגיכם לאבל. מה חג שבעה. אף אבלות שבעה. גמ׳ דף כ׳. ודיניהן פי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

שמנה בטלה הימנו גזירת ל׳. כתב הר״ב הואיל ונכנס אחד מימי הגילוח כו׳. וטעמא דסגי בחד יומא גבי שלשים וגבי ז׳ בעינן ג׳. משום דדין כל שלשים שוה משא״כ בשבעה. הר״ן. ועיין במשנה ו׳:

גזירת שלשים. יליף פרע פרע מנזיר. כתיב הכא (ויקרא י׳:ו׳) ראשיכם אל תפרעו. דשמע מינה ששאר אבל חייב לפרוע. וכתיב התם (במדבר ו׳:ה׳) גדל פרע שער ראשו. מה להלן ל׳ אף כאן ל׳. גמ׳ דף י״ט. והרמב״ם בפ״ו מה׳ אבל כתב מדכתיב (דברים כ״א:י״ג) ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים. מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום. ודיניהן פי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

מפני שאמרו שבת עולה כו׳. כלומר וא״ת מה טעם לא אמרו חכמים הקובר מתו קודם שבת בטלה ממנו גזירת שבעה. מפני שאמרו שבת עולה. משום דלא כתיב ביה שמחה אלא עונג. ומקצת אבילות נוהג בשבת וכו׳. כ״כ הר״ן. וטור יו״ד סימן ת׳ כתב לפי שא״א לשבעת הימים בלא שבת. ואם היה מפסיק. א״כ לא יהיה לעולם שבעת ימים. ועולה שהרי קצת דיני אבילות נוהגת בו וכתב בית יוסף שכן בירושלמי:

עצרת כשבת. וכ״ש ר״ה ויו״ה. תוס׳. וכתב הר״ן דטעמא דר״א דס״ל דטעמא דרגלים מפסיקין. שהרי דינן היה לעלות כשבת. אלא שאם אתה אומר יעלו למנין ז׳ הרי הפסיקו הכל. דז׳ ימים נינהו. וכן עצרת בזמן שבה״מ קיים שהיה לו תשלומין כל שבעה. וכיון שלא היו יכולין לומר עולין אמרו מפסיקין ועשו דין שלשים כדין שבעה. אבל כשחרב בה״מ כו׳:

רבן גמליאל אומר ר״ה ויה״כ כרגלים. מפני שהוקשו כל המועדות זה לזה. דכתיב (ויקרא כ״ג:ד׳) אלה מועדי ה׳. ב״י בשם הרמב״ן. וכתבו התו׳ וכ״ש עצרת לאחר החורבן. ולישנא לא אתי שפיר דהו״ל למתני רבן גמליאל אומר אף ר״ה וי״כ כו׳:

וחכמים אומרים לא כדברי זה וכו׳. ולא שייך למימר היינו ת״ק דנימא כולהו אתו לפרש מלתא דת״ק. תוס׳. ומ״ש הר״ב ואם מת ז׳ ימים קודם אחד מימים טובים אלו וכו׳ כאבא שאול דפליג אמתניתין דלעיל דתני ח׳ ימים. וטעמו דסבר מקצת היום ככולו. ושביעי עולה לו לכאן ולכאן. ומ״ש ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו כו׳. וכן יום אחד לפני שבועות. וכן יום א׳ לפני ר״ה וכן יום אחד לפני יוה״כ. כמ״ש הרמב״ם בפירושו אע״פ שבחבורו בפ״י מה׳ אבל לא פסק כן בר״ה ויוה״כ אבל חלקו עליו כל הבאים אחריו. ודינין הנהוגים בגזירת שבעה שכתב הר״ב אסור ברחיצה כיבוס וסיכה. בגמרא. שנאמר (שמואל ב י״ד:ב׳) התאבלי נא ולבשי בגדי אבל. ואל תסוכי שמן. ורחיצה בכלל סיכה. שהרחיצה קודמת לסיכה. שנאמר (רות ג׳:ג׳) ורחצת וסכת. ודיני רחיצה בסוף פ״ק דתענית. בגמ׳. ובנעילת הסנדל שהרי נאמר ליחזקאל (יחזקאל כ״ד:י״ז) ונעליך תשים ברגליך מכלל שכל העם אסורים. ובתשמיש המטה שנאמר (שמואל ב י״ב:כ״ד) וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה מכלל שהיה אסור מקודם. ובעשיית מלאכה. שנאמר (עמוס ה׳) והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה. ובשאילת שלום שנאמר ליחזקאל (סימן כ״ד) האנק דום. וחייב בעטיפת הראש שהרי נאמר ליחזקאל (שם) לא תעטה על שפם מכלל ששאר אבלים חייבים בעטיפת ראש. ובכפיית המטה שנא׳ (שמואל ב י״ג:ל״א) ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישכב ארצה. ונטילת צפרנים כו׳ נראה שהוא בכלל גילוח. ואסור לקרות בתורה שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום. ומסתבר למדרש האנק דום דלנהוג גם בשאר אבלים. כיון שהוא ענין שתיקה ודמימה. ומ״ש הר״ב ולא ישלול. ענין השלל פי׳ בערוך שהוא כמו מכליב. דמשנה ח׳ פ״ק. ונ״ל שהוא מל׳ שלל וביזה. שכן השלל אחת הנה וא׳ הנה. ואינו מונח וצבור. ודין קריעה במשנה דלקמן:

אין קורעין כו׳. דין הקריעה מדכתיב (ויקרא ה) ובגדיכם לא תפרומו. הא אחרים חייבים בפרימה. ודמעומד מדכתיב (שמואל ב י״ג:ל״א) ויקם המלך ויקרע את בגדיו. וכן קריעת טפח מדוד. דכתיב ביה (שם א) ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם. ואין אחיזה פחות מטפח. ופירוש מאחה תופר ממש. שכן ועת לתפור מתרגמינן ועידן בחיר לאחאה ואלו ז׳ מתים דחשב הר״ב אלו הן שהכהן מטמא להם:

ולא מוליכין כו׳ אלא בסלים. פי׳ הר״ב שלא לבייש כו׳ גמרא ואפילו בחול קאמר. ואשמועינן הא בחוה״מ. דמהו דתימא כל היכא דלא יראה דרך אבילות. אלא דורון וחשיבות עדיף טפי קמ״ל. הר״ן:

ולא בקנון. מפורש במשנה ג׳ פי״ו דכלים:

שלא להרגיל את ההספד. שהמועד אסור בהספד ובתעניות. רמב״ם פי״א מהלכות אבל:

ולא של נשים לעולם מפני הכבוד. פירש״י ששופעות זיבה. ומ״ש הר״ב דכתיב ותמת וגו׳ ה״ק רבי אליעזר בגמרא וצ״ל דמתני׳ טעמא דקרא מפרשת:

מענות מפורש במשנה דלקמן:

ר׳ ישמעאל. הר״ב גורס ר׳ שמעון וכן גורס הרמב״ם והמגיד גורס רשב״ג:

מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות. ובמשנה שבגמ׳ וריי״ף ל״ג אבל ול׳ רמב״ם בפי״א מהל׳ אבל מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה:

נקבר המת. אפילו בר״ח. חנוכה. [ופורים] וכ״ש בחול המועד דחמיר טפי:

סליקא לה מסכת מועד קטן:

פרק א

א **בית השלחין**. פירש [הר״ב] ארץ עיפה כו׳ תרגום עיף משלהי. גמ׳. וה״א מתחלף בחי״ת. רש״י. ששניהם ממוצא הגרון. ועיין מ״ש במשנה ז׳ פ״ד דבב״ב. וכתבו התוס׳ ועיף ויגע צמא למים כדכתיב*) ונפש עיפה למים ע״כ. ולא מצאתי מקרא זה בכל הכ״ד ספרים ונ״ל שהוא ט״ס וצ״ל כדכתיב מים קרים על נפש עיפה. (משלי כ״ה):

במועד. המשנה תקרא חולו של מועד הימים שבין כל מועד ומועד. הרמב״ם [*ולפי שאין במשנה לשון חש״מ אלא מועד. נ״ל שיש לתקן ללשון הרמב״ם ושכצ״ל המשנה תקרא מועד מה שאנו קורין חש״מ והם הימים וכו׳] ומ״ש הר״ב דדבר האבוד מותר במועד במסכת חגיגה [דף י״ח] ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה׳ אלהיך מה שביעי עצור בעשיית מלאכה אף ששה עצורים בעשיית מלאכה אי מה שביעי עצור בכל מלאכה. אף ששה עצורין בכל מלאכה ת״ל השביעי שביעי אסור בכל מלאכה ואין ששה אסורים בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזו מלאכה אסורה בחש״מ ואיזה מותרת. רש״י. וריי״ף ורמב״ם והרא״ש והטור פה אחד [הסכימו] דאינה אלא אסמכתא. ואין לאיסור מלאכה בחש״מ עיקר מן התורה. והב״י כתב שנ״ל מזאת הברייתא שיש לאיסור מלאכה בחולו של מועד עיקר מן התורה והכתוב מסרה לחכמים לאסור ולהתיר כפי שיהא נראה להם. וכמ״ש בשם הר״ן לענין אסורי יה״כ בר מאכילה ושתיה ברפ״ח דיומא. ולדבריו צריך לומר דתרתי שמעינן מהך קרא דהא דרשינן נמי מיניה דאכילת מצה חוץ מלילה הראשונה רשות ולא חובה כמ״ש במשנה ו׳ פ״ב דסוכה. ומ״ש הר״ב אבל שדה שלחין של אילן עיין במשנה ג׳:

ובשביעית. כתב הר״ב דבשביעית שרי להשקות בין שדה בית הבעל כו׳. וכ״כ התוספות בדף ו׳ ע״ב בשם רש״י ומשום דבירושלמי מוקים למתניתין דספ״ב דשביעית כמתניתין ג׳ דלקמן. והתם פי׳ לה רש״י וכן הר״ב בשדה הבעל. ש״מ דההיא מתניתין נמי בבעל איירי ורבי שמעון מתיר שם וכן הלכה כמו שאכתוב שם בס״ד. והטעם דבשביעית שרי יותר מחה״מ משום טעם הירושלמי שאעתיק לקמן [*בד״ה אבל אין כו׳] וכ״כ בכ״מ פ״א מהלכות שמטה דמההוא טעמא אתינן. אבל הרמב״ם נראה שאינו סובר כרש״י והר״ב אלא דבית הבעל נמי אסור בשביעית וההיא דספ״ב דשביעית כתב בהדיא דשרייא משום האילנות שלא יפסדו וכן מוקים למתני׳ ג׳ דלקמן דמדמי לה בירושלמי כמו שאכתוב שם בס״ד ופשטא דמתניתין דהכא משמע ודאי דבשביעית נמי לא שרי אלא דשלחין וכן העתיקה הרמב״ם:

שיצא בתחלה. כתב הר״ב ואין חוששין כו׳ שמא יפלו גדותיו. עיין לקמן במשנה דלקמן (ד״ה) ומתקנים את המקולקלת. ומ״ש הר״ב ואיכא טרחא כלומר שאפילו דבר האבד לא התירו כשיש טרחא:

בין ממעיין שלא יצא בתחנה. ואצטריך למתני למעוטי שדה הבעל שאפילו ממעיין שלא יצא בתחלה שישן הוא אסור. גמרא:

אבל אין משקין כו׳. אמועד קאי דגבי שביעית לא חיישינן לטרחא יתירא הר״ן. [*וזה אף להרמב״ם דלעיל בסוף ד״ה ובשביעית כו׳ וכדלקמן בד״ה ואין עושין כו׳]. וטעמא כדמפרש בירושלמי דשביעית ע״י שהוא מותר במלאכה פי׳ שאינה דקרקע התירו אפי׳ בדבר של טורח. א״נ שביעית ע״י

שזמנה מרובה כו׳. ולא מסתבר לעשות ז׳ ימים האחרונים כז׳ דרגל:

ולא ממי הקילון. כיון דמי הגשמים לא נאסרו אלא משום גזירה דמי הקילון הלכך שפיר נקטיה אחר מי גשמים. הר״ן. ומ״ש הר״ב דאיכא טרחא יתירא לדלות ומלשון קולתא שהוא תרגום כדה על שכמה נקראת קילון. הר״ן:

ואין עושין עוגיות כו׳. מדרישא דהך אבל אין משקין כו׳ לא קאי אשביעית הך סיפא נמי לא קאי אשביעית וכ״פ הרמב״ם בפרק א׳ מהלכות שמטה וטעמא כדלעיל:

עוגיות. פי׳ הר״ב חריצים ומסיים הר״ן כדי שיתעכב שם המים מלשון הלהן תעגנה (רות א׳ י״ג) שהוא לשון עכוב. ע״כ. ומה שכתבו רש״י [ד׳ ע״ב. ד״ה עוגיות] ורמב״ם שהוא מלשון עג עוגה דמשנה ח׳ פ״ג דתענית היינו הך שפירש רש״י בפי׳ רות תעגנה לשון אסור כלא כמו עג עוגה וכו׳ והערוך כתב שתרגום מערוגות מטעה [יחזקאל י״ז] (ז׳) עוגיות כ״כ בערך בדד:

לגפנים. לשון הר״ב בעקרי הזיתים. ובעקרי הגפנים. לישנא דברייתא בגמרא ובאתריה דתנא דמתני׳ שכיחי גפנים ולא זיתים. וכדאשכחן נמי בגמרא. רב יהודה שרי לבי ברציתא למעבד בנכי [*שהוא ארמית לעוגיות כדאיתא התם] לכרמיהון. ולא קאמר נמי לזיתיהון אלא משום דלא הוו להו אלא כרמים ולא זיתים. וכיוצא בזה פירשו התוספת ספ״ג דשבת דף מ״ז ובפ״ג דחגיגה דף כ״ה דבגליל שכיח שמן יותר מיין:

ב ובשביעית. כתב הר״ב מפני שנראה כחופר קרקע בשביעית. לישנא דגמרא שנראה כעודר עיין משנה ב׳ פ״ב דשביעית:

וחכמים אומרים עושין כו׳ בשביעית. דכל שנראה כחופר [לא הוי עבודה דעודר] לא הוי. כיון דמשליך את העפר למרחוק. והעודר מניחו במקומו כ״כ הר״ן והכי איתא בגמרא בבינייהו דאמוראי דפליגי בטעמא דר׳ אליעזר. דלמאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה דלהכי לא קאמר מפני שנראה כעודר. דמיירי דשדי לאבראי וכו׳ ולפי שהרמב״ם בפ״א מה׳ שמטה לא התנה שיהא משליך למרחוק משמע דסבר ליה דלרבנן בכל ענין שרי וכדמסיים ויהיב טעמא שהתירו כל אלה שאם לא ישקה תעשה הארץ מליחה וימות כל עץ שבה:

ומתקנין את המקולקלת במועד. סיומא דמלתייהו דרבנן הוא והיינו דכתב הר״ב אבל אין עושין כו׳ ומה שכתב הר״ב אם נפל לתוכה עפר כו׳ ולא דמי למעיין שיצא בתחלה כדלעיל. דחיישינן שיפלו גדותיו ואתי לתקן. דתיקונא דהתם עשייה בתחלה היא כדקתני שיצא בתחלה:

ומתקנין את קלקולי המים שברה״ר. אפי׳ אין רבים צריכים להם כדאיתא בגמרא. וטעמא כדכתב הר״ן והרא״ש בשם הראב״ד לפי שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעת הבטלה משום דדמי לקדירה דבי שותפי ובשעה שהם בטלים מתחברים כולם ועושים ואם לא יעשו אז לא יעשו לעולם. ומסיק דכי התירו במלאכת הדיוט וכמ״ש לקמן. ונראה לי דהיינו דתנן וחוטטין אותן ופרושי קמפרש דהא דאמרן ומתקנין. היינו חוטטין שהוא מלאכת הדיוט. דאלת״ה לישנא יתירא הוא דודאי דחטיטה בכלל מתקנין הוה. וראיה לדברי שהרמב״ם וכן הטור לא כתבו החטיטה בקלקולי המים שברה״ר:

ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות כו׳. בריש שקלים תנן דבט״ו באדר מתקנים כו׳ ושם מפורש. ול״ק כיון דכבר תקנו למה להו תו לתקן בחוה״מ. דבירושלמי הקשו זה על ומציינין את הקברות. ופתרו שירד שטף של גשמים ושטפו. ונראה דעל הראשונים ל״ק להו ולא מידי לפי דמלתא דפשיטא הוא דהקלקולים מצויים בדרכים וכו׳. ואין התקון מועיל בהן אלא לפי שעה. אבל ציון קברות אין סברא שיתקלקל אלא כדמשני שירד שטף כו׳:

ועושין כל צרכי הרבים. מפרש בגמרא לאתויי חפירת בורות שיחין ומערות כשרבים צריכים להם עתה. אבל שלא לצורך המועד לא התירו מפני שהן מלאכת אומן. ואינו יכול לשנות בהן ואם ישנה בהם יפסיד. הרא״ש בשם הראב״ד. והא דמפרש הר״ב ברפ״ק דשקלים כגון דיני ממונות וכו׳ וה״נ מפרש הכא בירושלמי וכן פסקם הרמב״ם בפ״ז מהלכות י״ט. ומיהו קצת קשיא בעיני דדיקא דמתני׳ דאמר רב אשי בגמרא דכל לאתויי חפירה משום דכולהו דתניא יוצאין לקורץ את הדרכים כו׳ בכלל ומתקנים את הדרכים הן דבהדיא תנן לה ואי איתא להוא דירושלמי לא דייק ולא מידי. דדלמא לאתויי הנהו הוא דאתא. ומיהו בלאו הכי הא תניא בריש פ״ג דף י״ד ע״ב דנין דיני נפשות ודיני מכות ודיני ממונות. ואיכא למימר דלאתויי הך אתא אלא מאי אית לך למימר דסבירא לי׳ לרב אשי דליכא לאתויי ההיא דדנין כו׳ בהך דכל צרכי הרבים. משום דליתנהו דומיא דאינך פרטי דתנינן בהדיא. ה״נ ההוא פירושא דירושלמי לא ס״ל לרב אשי לפרושי בכל צרכי הרבים. משום דליתנהו דכותייהו דאינך דתנינן. שהם תיקונים בקרקע:

ויוצאין אף על הכלאים. בגמ׳ רמי והתנן בא׳ באדר וכו׳ [בריש שקלים] ופליגא בשינויי וחד שינויי כאן בבכיר כאן באפיל. וכתבו הרמב״ם בסוף פ״ב דכלאים וטעמו דבירושלמי איתא להך אוקימתא. והא דקתני אף. דהכי תנן בריש שקלים והתם שפיר קתני אף. ומ״ש הר״ב דטעמא דיוצאין לפי שנוטלין שכר על כך מתרומת הלשכה. בגמ׳. וכתבו התוספות ולא הוי מעילה דלב ב״ד מתנה עליהן כדאשכחן וכו׳ ע״כ. ועיין בפירוש הר״ב משנה ה׳ פ״ד דשקלים. ותמיהני שהרמב״ם בפ״ד מהלכות שקלים בכתבו כל הבא מתרומת הלשכה לא כתב להך דהכא:

ג מושכין את המים מאילן לאילן. כתב הר״ב דליכא טרחא אבל לא ישקה את כל השדה ובשדה בית הבעל איירי כו׳. דאי בבית השלחין הא תנן לה בריש פרקין דמשקין והיינו כל השדה. אבל תימא מה דוחקיה לאוקמיה בשדה בית הבעל לוקמיה בשלחין דביה איירינן בריש פרקין ואלו בית הבעל

מאן דכר שמיה. ועוד דזרעים שלא שתו כו׳ הדר מיירי בבית השלחין. ולא קשיא מאי לא ישקה [את] כל השדה. דהא כבר פי׳ הר״ב לעיל דשדה שלחין של אילן לא שרי במועד דלא פסדי. ומתני׳ הכי דייקא. דמשיכה מאילן לאילן הוא דמותר הא השקאה לא. וכן דברי הר״ן בהדיא לחלק בין משיכה להשקאה. ועל כרחינו גם זו היא סברת הר״ב. כיון דיהיב טעמא דהמשכה משום דליכא טרחא. וא״ל משום דבר״פ בגמרא אמרינן דלא אסר ראב״י אלא בהרווחה. והיינו בית הבעל. ואע״ג דדרך דחייה אמרינן הכי מ״מ הרי רש״י אח״כ בפירוש המשנה מפרש ובלבד שלא ישקה כו׳ שדה בית הבעל ע״כ. דלהר״ב שכתב לעיל דבשדה בית השלחין דאילן לא. לדידיה הא דאמרן דלא אסר אלא בהרווחה נפרש בשדה בית השלחין דאילן דלית ביה פסידא אלא הרווחה. אבל רש״י היינו טעמא דמפרש בבעל משום דס״ל איפכא דאילן איכא פסידא. והכי מפרש מושכין מאילן לאילן דהוי כשדה בית השלחין דפסידא יתירה איכא. וכ״כ התוספת בגמרא דריש פרקין משום דהוי כבית השלחין וכתבו דהא דתני מושכין ולא תני משקין אורחא דמלתא קתני דבעינן זה רגילין להשקות אילנות. ע״כ. וכן יש לפרש דעת הטור שכתב שדה הבעל שיש בה אילנות יכול להמשיך וכו׳. ולכולם לא אסרו בית השלחין דאילן כמו שאסר הר״ב. ולהרמב״ם עיקר טעם היתר בית השלחין משום האילנות שבה שכ״כ רפ״ו מהלכות י״ט משקין בית השלחין במועד כו׳ שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה. ומשנתינו דמושכין כו׳ העתיקה כלשונה וכתב המגיד שמפרש למתני׳ כפי׳ הר״ץ גיאות. דמיירי בבית השלחין ואין שם לא ירקות ולא זרעים אלא אילנות בלבד והמשכת המים מאילן לאילן מספיק להם. ע״כ. וניחא טובא לפירושו דהשתא כולה מתניתין בבית השלחים כמו זרעים שלא שתו כו׳. סוף דבר שדברי הר״ב צריכים תלמוד שזו מנין לו שפירש לעיל דבית השלחין דוקא תבואה ולא דאילן. ונראה נמי שחזר בו. מדפירש בכאן בשדה בית הבעל:

זרעים שלא שתו כו׳. בבית השלחין כדכתב הר״ב בריש פרקין וכן פי׳ בטור ר״ס תקל״ז. ומ״ש הר״ב דלא פסדי נראה סברתו בזה כפירש״י. דמפרש זרעים שלא שתו לפני המועד שלא היו מלומדים לשתות תמיד לפני המועד לא ישקם במועד. דהואיל ולא משתה להו תדיר לפני המועד לא הוו להו פסידא אי לא משקה להו במועד. ודלא כפי׳ הר״ן לפי שאין פסידא במועד ואם היה בהם הפסד כבר הגיע ההפסד להם מערב מועד ואין מותר אלא דבר האבוד במועד שהיה ליה להר״ב לכתוב דלא פסדי במועד ועיין בספ״ק דתענית:

וחכמים מתירין בזה ובזה. כתב הר״ב והלכה כראב״י. דסתם מתני׳ דמשקין בית השלחין דלעיל כוותיה ותמיהני דאי משום הא לא אריא דהוה סתם ואח״כ מחלוקת. דיצא מן הכלל דהלכה כסתם. כדאיתא בפרק החולץ (יבמות דף מ״ב) ועוד דבגמרא ריש פרקין דבעינן לאוקמי למתני׳ דלעיל כרבי אליעזר בן יעקב דחינן ליה ואע״ג דלפי האמת י״ל דראב״י נמי ס״ל כמתני׳ דלעיל. מ״מ אין ראיה מוכרחת דמתני׳ דלעיל כראב״י ודמש״ה ראוי לפסוק כמותו. ומ״מ הרי״ף פסק כראב״י מטעם דשמעתא דרב יהודה כוותיה אזלא וכו׳ ואחריו נמשכו הרמב״ם והרא״ש והטור. וא״ת קשיא הלכתא אהלכתא דהכא פסקינן כראב״י. ובספ״ב דשביעית מרביצין בעפר לבן פסקינן דלא כראב״י כבר כתב בזה הכסף משנה בפ״א מהלכות שמטה דדוקא במועד דאיירא ביה רב יהודה ואזיל בשיטת ראב״י פסקינן כוותיה. אבל בשביעית דלא איירא ביה רב יהודה הדרין לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים דהא איכא טעמא לחלק בין שביעית למועד כדאיתא בירושלמי שהעתקתיו לעיל [*ועיין בפ״ח דערובין משנה י׳]:

ד **האישות.** פי׳ הר״ב תנשמת. והיא בריה שאין לה עינים. ובגמרא דבקרא הכי קרי ליה דכתיב נפל אשת בל חזו שמש. תהילים נ״ח (כ״ב):

כדרכו. פי׳ הר״ב חופר גומא ותולה בה מצודה וכ״כ הרמב״ם. ומסיים הר״ן והגומא אינו אלא כדי שיתקבצו שמה אישות? הרבה. ואפשר שנותן שם אוכלין כדי שיבואו ויאחזו במצודה:

ובשביעית. לשון רש״י אע״ג דמתקן השדה. ולשון הר״ן דלא גזרינן דלמא מיחזי כחרישה כשאדם חופר וסותם את חוריהם ע״כ. והתוספות כתבו די״ל דודאי צריך למסקל אבנים מתוך שדהו כשמפנה האישות ותנן פרק ג׳ דשביעית המסקל שדהו נוטל העליונות כו׳ וכן גרגר של צרורות כו׳ ע״כ. ודקדקתי בהלכות שמטה להרמב״ם. ולא מצאתי שהעתיק זו המשנה. וזו הוראה דל״ג ובשביעית:

ומקרין. נ״ל שהוא נגזר משם*) קיר. ואע״פ שהיה ראוי שיאמר ומקירין. אבל נשתנה שלא יתערב במלת מקיר שעינינו קרירות כדאמרי׳ במשנה ב׳ דביצה מפני שנראה כמקיר:

ה **רבי מאיר אומר רואין את הנגעים בתחלה כו׳.** [*אפילו בתחלה] שעדיין לא נזקק להסגר דהא מ״מ שמחה היא לו כשא״ל א״צ להסגר. ומיהו בגמרא בטהור כ״ע לא פליגי דלא חזי ליה. וכן נראה מלשון רש״י והר״ב דל״ג בתחלה וכן בברייתא ל״ג בתחלה אמנם בלאו הכי להרמב״ם ליתא להוא סוגיא אליבא דמתניתין לפי דלאותה סוגיא לרבנן בהסגר ראשון חזי ליה ולא פסק כן בחבורו כמו שכתב המגיד פ״ז מהלכות י״ט. והכסף משנה פ״י מהלכות טומאות צרעת. ובירושלמי משמע דגרס ליה דמייתי עלה משנה י׳ פ״ד דנגעים בהרת כגריס. ופסתה כגריס ונולד לפסיון מחיה. או שער לבן [והלכה לה האום] רבי עקיבא מטמא וחכ״א תראה כתחלה. ולתרווייהו מוחלט ואמר רבי יוחנן ערב הרגל איכא ביניהו. דלר׳ עקיבא היא קדמייתא ואין נזקק לו לא להקל ולא להחמיר ולרבנן חורי היא ואת פוטרו מן הראשונה. והיידא היא שלא להחמיר וכו׳:

אבל לא להחמיר. כתב הר״ב ויצריכנו לצאת חוץ למחנה דאף המוסגר משתלח כמ״ש במשנה ז׳ פ״ק דמגילה והא ודאי דכיון דמטמא נמי כמ״ש שם דגם הוא צער לו. מ״מ צוותא דאינשי עיקר צערא הוא. ולשון הר״ן כלשון הר״ב. אבל רש״י והרמב״ם סתמו וכתבו נמצא מצערו במועד ורחמנא אמר (דברים ט״ז:י״ד) ושמחת בחגך. ע״כ וסבר ר״מ דרשאי לשתוק דבכהן תליא מלתא. גמרא. ועיין משנה ב׳ פ״ג דנגעים:

וחכמים אומרים לא להקל וכו׳. ס״ל נמי דבכהן תליא מלתא אלא מדרשא דלטהרו או לטמאו נפיק להו דמכיון שנזקק לראותו אינו רשאי שישתוק:

ועוד אמר ר״מ. כלומר ועוד מיקל רבי מאיר וכו׳:

קודם לרגל שלשים יום. כתב הר״ב תמיד ור״ל בין לערער בין לספוד וכמ״ש רש״י אתרוויהו קאי. [*ויותר נ״ל שתיבת תמיד צ״ל אית]:

ו **אבל מחנכים את הכוכין במועד**. אע״פ שאין צריכין להם עכשיו עשאום כצרכי רבים. רבים שתו ורבים ישתו. והרי הן כחטיטת בורות שיחין ומערות שאין צריכין להם עכשיו שהתירו בהן לסופן דהיינו חטיטה. אבל לא תחלתם דהיינו חפירה כל שאין צריך להם עכשיו. הרא״ש ור״ן בשם הרמב״ן. ושם כוך ארמית דתרי כלח דכתיבי באיוב. מתורגמין כוך. וסיפא דנקיט כוכין. ה״ה לקבר. והרמב״ם לא העתיק ברישא וסיפא אלא קבר:

נברכת. כתב הר״ב של כובסין. וכן פירש״י וכדתנן לה ברפ״ב דבבא בתרא וכתב הר״ן לפי שיש בה צורך לחול המועד כדתנן ואלו מכבסין במועד ואיידי דאיירי בחפירת קרקע. תנא הא:

וארון עם המת בחצר. כתב הר״ב אבל בחצר אחרת לא שלא יאמרו מלאכה אחרת הוא עושה לפי שאין דרך לעשות ארונות לרוב מתים. הר״ן. ולפי שהוא עם המת הלכך מתני׳ אינה דחויה מההיא דכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור. כמ״ש הר״ב במשנה ד׳ פרק כ״ב דשבת. דכיון שעושה עם המת בחצר ליכא למיחש למראית עין שהכל רואין שלצורך המת עושה אותו כ״כ הר״ן שם והאריך יותר ואין כאן מקומו:

אלא אם כן יש עמו נסרים. דטורח גדול לעשותן במועד. רש״י בגמרא:

ז **מפני ששמחה היא לו**. לשון הר״ב ואין מערבין שמחה אחרת בשמחת הרגל דכתיב ושמחת בחגך בחגך ולא באשתך ולשון אין מערבין לא ניחא לפום כך. דהל״ל אין עושין שמחה אחרת ברגל. דהא קרא הכי משמע בחגך ולא באשתך. ובגמרא נמי הכי איתא דלדרשא דושמחת בחגך משום דמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. ולמ״ד טעמא משום דאין מערבין כו׳ דריש ליה מקרא אחרינא מדכתיב (מלכים א ח׳:ס״ה) ויעש שלמה וגו׳ שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שבעה לחינוך ושבעה לחג וכי תימא דהכי אתרמי. א״כ מכדי קרא י״ד ימים קאמר שבעת ימים ושבעת ימים למה לי. אלא לאשמועינן דהני לחוד והני לחוד. אפי׳ כי אתרמי. ועיין משנה ד׳ פ״ק דחגיגה. והרמב״ם בפ״ז מהלכות יו״ט כתב טעמא מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו. ובפ״י מהלכות אישות כתב לפי שאין מערבין שמחה בשמחה והביא דרשה אחרת שנאמר (בראשית כ״ט:כ״ז) מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת והוא בירושלמי ולפי שהיא פשוטה יותר מדרשא דבגמרא נסיב לה. ואהא דאין מערבין כו׳ כתבו התוס׳ וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעיא שיהא לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה וכן שמחה בשמחה יהיה לבו פנוי בשמחה:

ועושה אשה תכשיטיה. כתב הר״ב כגון לתת כו׳ ומעברת סכין על פניה של מטה. כדי להעביר שער של מטה. רש״י:

לא תסוד. ענינו מפורש במשנה ד׳ פ״ח דשבת:

שניוול הוא לה. לשון הר״ב צער הוא לה כלומר שמצטערת על הנוול שבו היא מתנוולת. ולשון רש״י שגנאי הוא לה ונוול בסיד [*ומצטערת בסיד]. ומה שכתב הר״ב ואין הלכה כר״י. וכך כתב הרמב״ם בפירושו. ובחבורו חזר בו:

ח **ההדיוט תופר כדרכו**. לצורך המועד. דבחנם למה יתירו אפילו על ידי שינוי. תוספת:

ומסרגין בצריך לה במועד. טור סימן תקמ״א. ומלת מסרגין במשנה ד׳ פ״ח דאהלות מפורשת:

רבי יוסי אומר אף ממתחין. כן הגי׳ בספרים וכן הוא בפי׳ הרמב״ם אבל במשנה שבגמרא לא גרסינן אף:

ט **מעמידין תנור וכיריים ורחים**. לשון הר״ב בונין ומושיבין ומתקנין כו׳. לשון הרמב״ם כלומר בונין על חרס של התנור והכירה הטפילה שלהם. ע״כ. וענין טפלה בפ״ה דכלים. ול׳ הרא״ש מעמידין היינו שמתקנין אותו יפה על עמדו כדי להשתמש בהם ע״כ. והר״ב מפרש לשניהם דלענין הדין שניהם אמת. ופי׳ תנור וכירים בפרק ג׳ דשבת:

אין מכבשין. פירש הר״ב מנקרין כו׳. ונ״ל שהוא מלה ארמית מן במסילה נעלה

(במדבר כ׳) שתרגומו באורח כבישא ניסק:

בתחלה. פירוש חדשה אבל ישנה מכבשין. הרא״ש:

י **מעשה הדיוט**. כמו שקדם זכרו [במשנה ד'] שיתן האבנים זו על גב זו בלא טיט. הרמב"ם:

ומעגילין אותן במעגילה ביד וברגל. פי' הר"ב מעגילה עץ עגול כו' ובגמרא השתא במעגילה אמרת שרי ביד וברגל מבעיא. ה"ק ומעגלין אותן כעין מעגלה ביד וברגל פירש רש"י ולא מעגלה ממש אלא כעין מעגלה ביד וברגל. וכן כתבו כל הפוסקים:

מתקנן במועד. מסקינן בגמרא כרבי יוסי דפרק דלקמן ולכך מתקנו כדרכו בין בשל עץ בין בשל ברזל וכתב הרמב"ם פ"ח מהלכות יו"ט שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות ונמצא מאבד כל מה שבבית. ע"כ. ועיין לעיל משנה ד'. ותו בגמרא דמתניתין דהכא לא כההיא דסוף פרק בתרא דמעשר שני. דיוחנן כ"ג ביטל מכה בפטיש בדבר האבד אלא ההיא כר' יהודה בר פלוגתיה דר' יוסי:

וכל כבשין כו'. דאי אין יכול לאוכלן לא. דכובש אסור. והרמב"ם יהיב טעמא בפרק כ"ב מהלכות שבת משום שהוא כמבשל. ולרש"י והר"ב דמשנה ב' פרק י"ד דשבת נ"ל שהוא משום מעבד עיין מ"ש שם בס"ד:

פרק ב

א **ומניחה לאחר המועד**. כתב הר"ב ומהכא שמעינן דדברים מותרים במועד אסור לאבל לעשותן בידו בימי אבלו מדקתני וארעו אבל כו' כלומר דפתח באבל ולא פירש אם יכול לטעון קורה ראשונה בימי אבלו. אלא מילי דמועד קא פריש. דאם אירע לו אונס קודם המועד דטוען קורה ראשונה כו' גמרא:

זולף. פירש הר"ב שופך וכו'. עיין מ"ש במשנה ג' פי"ט דשבת:

וגף. פירש הר"ב סותם פי החביות. והוא מלשון מגופה וכמפורש במשנה ג' פ"ה דע"ג. וכתבו התוספות י"ל דצריך לכסותו מפני השרצים. ומיהו מגופה לא היה צריך דדיו בכסוי מועט ושמא חדש מתקלקל:

ב **וכן מי שהיה יינו וכו'**. וצריכי דאי אשמועינן קמייתא בההיא קאמר רבי יוסי משום דמשחא [יקיר] ואיכא פסידא יתירא אבל חמרא דלא נפיש פסידא אימא מודי לר' יהודה ואי אשמועינן בתרייתא בההיא קאמר רבי יהודה וכו'. גמרא:

זולף כלומר מריק אותו בחביות. רש"י:

ג **ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד**. שיש לו פנאי בשאר ימות השנה והוא משהה למועד. רש"י:

יאבדו. פירש הר"ב ב"ד מאבדין אותו ממון. ועושים אותו הפקר. וכן פירש הרמב"ם. וקשיא דמנלן להפקיר דלישנא דיאבדו לא משמע אלא שיהא מונח בלא מלאכה ויאבד. ונפקא מינה דאולי לא תאבד בלא מלאכה ויעשה לאחר המועד. ולשון רש"י יאבדו שאסור להנות מהן ע"כ. משמע דמחמיר טפי שילך לאבוד. והרב המגיד בפ"ז מהי"ט כתב בשם הרמ"ך שהגאונים מפרשים מניחין אותה לאבד ומונעין אותו מלעשות אותה מלאכה. אבל להפקירה לכל ולאבדה בידים לא קנסו. והוא ז"ל כתב שמצא בהפך להגאונים שכתבו כהרמב"ם. אבל קשיא ליה דבגמרא מדמה לצרם אזן בכור והתם ודאי לא קנסינן ליה לגמרי אלא שלא ישחוט על אותו מום כדתנן במשנה ג' פ"ה דבכורות. וכן מוכר עבדו במשנה ו' פ"ד דגיטין. מ"מ כתב שכדברי הרמב"ם עיקר. אבל הטור סימן תקל"ח כתב כדברי הרמ"ך. ונ"ל להביא ראיה לדברי הרמב"ם מהגמרא דלעיל מהך מתניתין אמרינן רבי ינאי ה"ל ההוא פרדיסא דמטא זמניה בחול המועד קטפיה. לשנה שהיוה כ"ע לפרדסייהו בחול המועד אפקריה רבי ינאי לפרדסיה בההוא שתא משום דע"י היה תקלה דשהו עד לחוה"מ וקטפי. ואי איתא דמדינא אין להפקיר אלא להניחו ולמנוע מלעשות בו מלאכה. איהו דלא עביד להא אלא משום חומרא בעלמא למה לו להחמיר יותר מן הדין שיש במי שעובר. אלא ודאי דדינא במי שעובר כך להפקירה. ולפיכך כיון שעל ידו נעשית תקלה. ענש את עצמו בדין העובר:

ד **אין לוקחים בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד**. פירש התוספת דרבותא קמ"ל דאפילו הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד אבל כל שאינו לצורך המועד ה"ה אפילו שאר דברים דאסור דהא במשנה דלקמן אסרו למכור פירות אלא לצורך המועד. וצ"ע אי צריך בהאי צנעה כמו בההיא דפירות כדלקמן. ע"כ. והמגיד כתב דשאר דברים אפילו שאינו צריך להם במועד רשאי הוא לקנותו בצנעה לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפילו ביום טוב. ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו או להשתכר שמוצא בזול מותר הוא לקנותו. אבל בתים ועבדים ובהמה כיון דאושי ואושא מלתא לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר. ושדות וכרמים דאושא נמי לא תנא לפי שא"ל בהן לצורך המועד ולא תנא מה שצריך לעשות בו מלאכה קודם שיהנה ממנו ועיין משנה דלקמן:

[*בתים עבדים ובהמה. כן גי' הר"ב וכן הוא בסדר המשנה בגמ' אבל הרי"ף והרא"ש גרסי אבנים וכן הוא בסדר המשנה שבירושלמי ויהיב התם טעמא דצורך המועד משכחת בכותל הנוטה לנפול ויש סכנה דסותרו ובונהו ביו"ט ולא די בסתירה דאם לא יבנה לא יסתור ובהגהת אשר"י כתב כן בשם

הא״ז]:

שאין לו מה יאכל. מצינן למימר דפרושי קא מפרש. ומיהו בגמ׳ דייק [מההיא או שאין לו כו׳ דמשנה ד׳ פרק דלקמן] דה״ק א״נ מי שאין לו מה יאכל מותר שישכיר עצמו אע״פ שאין המלאכה לצורך המועד כדי להחיות את נפשו. הר״ן:

אין מפנין כו׳. פירש הר״ב כלים או תבואה שאינן לצורך המועד טור סי׳ תקל״ה וטעמא נראה משום טרחא ואתי למנועי משמחת יום טוב:

אבל מפנה לחצרו. כתב הר״ב לבית אחר כו׳ אבל מבית לבית דרך רשות הרבים לא והיינו רישא וכבר פירשה אלא דלעיל נקט סתם רחוק כלשון הר״ן במשנה והכא נקט ר״ה כמו שמבארו הר״ן בגמ׳:

אין מביאין כלים מבית האומן. שיחשבו הרואים שבעל הבית נתנם לתקן אותם במועד ויאמרו שהאומן תיקנם במועד. הר״ן:

ה **מוכרי פירות כו׳ מוכרים בצנעה**. והטעם שכל שאומנתו בכך כל השנה בעי צנעה. אף על פי שהוא לצורך המועד. וזהו שהזכירו מוכרים. המגיד פ״ז מהלכות יו״ט. ופירוש בצינעה בברייתא בגמ׳. אם היה חנותו פתוח לר״ה פותח חציו ומניח חציו נעול ואם פתוח לסטיו פותח כדרכו כו׳:

הציידין. ציידי [חיה] עופות ודגים. הר״ן:

בצנעה. כתב רש״י שמא יאמר זה לוקח שלא לצורך המועד ע״כ. ולפי דבריו קשה למה נקטינן אלו. והרמב״ם פ״ז מהלכות יו״ט כפי מה שפירשו המגיד לא הצריך לעשותן בצנעה. אלא האומנים שעושין מלאכות לרבים. ופירש ב״י סימן תקל״ג דהטעם מפני שהן צריכין לעשות הרבה ביחד ונראה כאילו הן עושין אותם לצורך חול:

רבי יוסי אומר כו׳. כתב הר״ב ואין הלכה כרבי יוסי. ואין הלכה כר׳ יהודה. הרמב״ם:

פרק ג

א **ואלו מגלחין כו׳**. משום דתנא באידך פרקין דברים שעושין לצורך המועד. כמו מוכרי פירות דנעשים [כדין]. קתני נמי ואלו נעשים שלא כדין לצורך המועד. תוספת. ומ״ש הר״ב דטעמא דאסור לגלח במועד כו׳ כדי שלא יכוונו כו׳ בגמרא. דאי לאו הכי אע״ג דגילוח מלאכה היא היה לנו להתירה לצורך המועד. תוס׳:

הבא ממדינת הים. כתב הר״ב שלא היה לו פנאי כו׳ כגון שלא בא ליישוב עד חוה״מ. או שלא היה לו שהות לגלח קודם הרגל. כי כשבא לא היה לו שהות ביום. בית יוסף בשם רבינו ירוחם:

וכן מי שנשאל כו׳. כתב הר״ב אי נמי לא מצא פתח לחרטה. וכן לשונו ולשון רש״י ספ״ב דיבמות. וכן עוד לשון הר״ב בסוף פ״ב דנדרים. ושם בגמרא איתא פתח בחרטה. ופירש הרא״ש דלא פתח ליה בחרטה לומר לו כדו תהית או לבך עליך ולשון הירושלמי ולא מצא פתח לנדרו. ובפרק ה׳ דכתובות דף ס״א אמתניתין המדיר אשתו מתשמיש המטה בגמרא שמא ימצא פתח לנדרו ופירש״י פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרתי ובריש פ״ט דנדרים פסק הר״ב דקי״ל פותחין בחרטה וא״צ למצוא לו פתח בשעה שהוא מתחרט מעצמו. וכיון דבחרטה תליא מלתא כי לא נתחרט קודם הרגל נמצא שבמתכוין אינו מגלח קודם הרגל וליתסר דהא לא שייך ולא מצא וכו׳ וכ״כ הרא״ש דזה הירושלמי לא ס״ל דבחרטה סגי וא״כ לא ה״ל להר״ב לכותבו. ומיהו כתב הב״י דהרי״ף והרמב״ם שלא הביאו הירושלמי נראה שהם סוברים כיון דבגמרא דידן לא פירשו כן שהוא סובר דכל שהיה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל והתירו לו חשיב אונס ע״כ:

והנזיר והמצורע. פירש הר״ב הנזיר שהשלים נזירתו. והמצורע שחל שביעי [שלו] במועד כו׳ וא״ת פשיטא מסיים הר״ן ולא גזרינן דלמא אתי לשהויי קרבנותיו עד הרגל שהוא בטל ממלאכה. גם המגיד פירש כן בשם רש״י. אבל בגמ׳ מסיק מברייתא דתנא בהדיא נזיר ומצורע אע״פ שיש להם פנאי מותרין שלא ישהו קרבנותיהם ופסק כן הרמב״ם פ״ז מהל׳ יום טוב וכתבו התוס׳ אע״ג דתגלחת נזיר לא מעכבא מ״מ רגיל הוא לגלח דמצוה הוא לגלח ולשלוח שערו תחת הדוד ע״כ. ועיין משנה ד׳ פרק י״ד דנגעים מ״ש שם בס״ד:

ב **והמנודה דקי״ל שאסור בתכבוסת כמו האבל**. ר״ן:

וכל העולים מטומאה לטהרה. כגון מצורע וטמא מת שצריכין להחליף בגדיהם. או לכבסן. וכל אלו מותרין במועד. שלא היה אפשר להם לכבס קודם הרגל כ״כ הר״ן. והב״י סי׳ תקל״ד [כתב] בשם המרדכי להביא בעל קרי שאירע לו קרי במועד. ולאתויי נמי בעלת הכתם שנמצא במועד:

ג **ושוברין**. כתב הר״ב שאם יאמר הלוה כו׳ שומעין לו. פירש הב״ד. ומיירי שאבד המלוה שטר חוב כדכתב הר״ן:

מתנה. כתב הר״ב ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל. דשמא יחזור בו הנותן. לאו חזרה ממש דהא מתנת בריא בלא קנין לא סגי. אלא שיחזור ממה שהיה

ויאמר שלא כך היה. וז״ל הר״ן. ואם לא נכתב עדותן. יאמר הנותן לא היה כך:

ופרוזבולין. כתב הר״ב בוטי עניים דכתיב (דברים ט״ו:ח׳) העבט תעביטנו. ומי הם הלווים עניים. גמרא פרק ד׳ דגיטין דף ל״ז. ועיין מ״ש במש׳ ב׳ פ׳ בתרא דשביעית. ואם לא יכתבנו עכשיו והוא רוצה לילך. יעבור שביעית ויפסיד חובו. הר״ן:

אגרות שום. פי׳ הר״ב ששמו ב״ד נכסי לוה כו׳ וקורעין לו שטר חוב. כדאמרינן כל שומא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא דמלוה לאו שומא הוא. ואם העדים רוצים ללכת. יהיה המלוה קרח מכאן ומכאן [*כן נ״ל. ופירוש זה של הר״ב כתב גם כן בטור סימן תקמ״ה. אבל רש״י פירש אגרות שום בכך שמו ב״ד שדה זו. ונתנו לאחים כך וכך נגדו. ע״כ. ולהירושלמי אגרות שום. שום היתומים ע״כ. ומיהת קרוב לשמוע. שהטור והר״ב ג״כ ע״פ הירושלמי פירשו לפירושם. ועיין בריש פ״ו דמס׳ ערכין] ול׳ אגרות עיין בסוף פ״ק דב״מ:

ואגרות מזון. כתב הר״ב א״נ מי שקיבל עליו לזון בת אשתו. וכ״פ רש״י. וקשיא מי גרע ממתנה. ומאי קמ״ל:

ומיאונים. פי׳ הר״ב קטנה כו׳ יכולה למאן בבעלה קודם שתביא שתי שערות. ולומר אי אפשי בו וכו׳. ואם לא יכתבו השטר עכשיו שמא תביא ב׳ שערות לאחר המועד ושוב אינה יכולה למאן. ותשב עמו שאינה חפצה באותו בעל. הר״ן:

ושטרי בירורין. פירש הר״ב שבררו להן דיינין וכו׳ ואם לא יכתבו עכשיו. שמא ילך לו ויבוטל השלום ר״ן ועיין במשנה ד׳ פרק בתרא דב״ב:

וגזירות ב״ד. כתב הר״ב פסק דין כו׳ שאם לא יכתבו עכשיו שמא ישכחו הדבר. ולא יפסקו פעם אחרת כן. הר״ן:

ואגרות של רשות. פירש הר״ב צווי השלטון. כפירש״י. ועיין בפי׳ משנה י׳ פרק א׳ דאבות. וענינו כמ״ש הר״ן שהנשיא נותן רשות לזה לדון. ולומר לעם הוראותיהן ונקראין פתקא דרבנותא ושוב אם טעה לא ישלם. ואם אין לו שטר. ישלם מביתו. ע״כ. וכתב עוד הר״ב. וי״מ אגרות של שאלת שלום. בירושלמי. וטעמא כתב הרמב״ם. מפני שאין אדם נזהר בתקונן מאוד. וה״ל כמעשה הדיוט. ולדבריו צריך שיהיה לצורך המועד. כדלעיל במשנה ח׳ פ״ק. לענין תפירת הדיוט. וכ״כ ב״י לענין כתיבת חשבונותיו. והראב״ד כתב דשמא לא יזדמן לו מוליך הכתב. כלומר והוי דבר האבוד:

ד **אין כותבין שטרי חוב**. כתב הר״ב הואיל ויכול לכתבו לאחר המועד. דהכא מסתמא ליכא למיחש שמא יאמר לא כך היה כמו במתנה. כיון שהלוהו. לא יהיה לוה רשע ולא ישלם:

אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד. כתב סמ״ג בשם הירושלמי בד״א להניח. פירוש לאחר המועד. אבל להניחם במועד אפילו להניחם לאחרים יכול לכותבן ע״כ. וב״י נדחק בפירושו. למאן דס״ל דלא מנחי תפילין במועד:

אפילו בספר העזרה. כתב הר״ב ספר תורה שכהן גדול כו׳ ואע״ג דצריך לרבים. יש לפרש בי״כ צריכים לו רבים. אבל לא עכשיו. הא אם צריך לקרות בו מגיהין אותו. וכדעת א״ח שכתב ב״י. אבל המגיד כתב דבס״ת אין להגיה. דלא התירו אלא תפילין. שאפשר לכותבן כולן במועד משא״כ ס״ת. שא״א לעשותה כולה בח״ה. גם ת״ה כתב בשם א״ז פי׳ כשמוציאין בעזרה לקרות בו ואפי׳ לצורך רבים. וגי׳ הספר עזרא באלף. ופי׳ רש״י ס״ת של עזרא:

וטווה על יריכו. אבל בתפילין א״א על ידי שינוי. שצריך כתיבה תמה. תוספת. ומ״ש הר״ב והלכה כו׳ בין באבן. פירש״י שתולה בחוט. כדי שיוכל לשוזרו יפה:

ה **הקובר את מתו**. להכי נקט קובר דאבלות מתחלת משעת סתימת הגולל. כדאמר בגמ׳. תוספת:

שלשה ימים קודם לרגל. כך הוא עיקר אבלות לכמה מילי דאמרינן בגמ׳ ג׳ ימים לבכי. תוס׳. ועיין בטור י״ד סי׳ שצ״ג:

גזירת שבעה. אסמוכוהו אקרא דכתיב (עמוס ח׳:י׳) והפכתי חגיכם לאבל. מה חג שבעה. אף אבלות שבעה. גמ׳ דף כ׳. ודיניהן פי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

שמנה בטלה הימנו גזירת ל׳. כתב הר״ב הואיל ונכנס אחד מימי הגילוח כו׳. וטעמא דסגי בחד יומא גבי שלשים וגבי ז׳ בעינן ג׳. משום דדין כל שלשים שוה משא״כ בשבעה. הר״ן. ועיין במשנה ו׳:

גזירת שלשים. יליף פרע פרע מנזיר. כתיב הכא (ויקרא י׳:ו׳) ראשיכם אל תפרעו. דשמע מינה ששאר אבל חייב לפרוע. וכתיב התם (במדבר ו׳:ה׳) גדל פרע שער ראשו. מה להלן ל׳ אף כאן ל׳. גמ׳ דף י״ט. והרמב״ם בפ״ו מה׳ אבל כתב מדכתיב (דברים כ״א:י״ג) ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים. מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום. ודיניהן פי׳ הר״ב במשנה דלקמן:

מפני שאמרו שבת עולה כו׳. כלומר וא״ת מה טעם לא אמרו חכמים הקובר מתו קודם שבת בטלה ממנו גזירת שבעה. מפני שאמרו שבת עולה. משום דלא כתיב ביה שמחה אלא עונג. ומקצת אבילות נוהג בשבת וכו׳. כ״כ הר״ן. וטור יו״ד סימן ת׳ כתב לפי שא״א לשבעת הימים בלא שבת. ואם היה מפסיק. א״כ לא יהיה לעולם שבעת ימים. ועולה שהרי קצת דיני אבילות נוהגת בו וכתב בית יוסף שכן בירושלמי:

ו **עצרת כשבת**. וכ״ש ר״ה ויו״ה. תוס׳. וכתב הר״ן דטעמא דר״א דס״ל דטעמא דרגלים מפסיקין. שהרי דינן היה לעלות כשבת. אלא שאם אתה אומר יעלו למנין ז׳ הרי הפסיקו הכל. דז׳ ימים נינהו. וכן עצרת בזמן שבה״מ קיים שהיה לו תשלומין כל שבעה. וכיון שלא היו יכולין לומר עולין אמרו מפסיקין ועשו דין שלשים כדין שבעה. אבל כשחרב בה״מ כו׳:

רבן גמליאל אומר ר״ה ויה״כ כרגלים. מפני שהוקשו כל המועדות זה לזה. דכתיב (ויקרא כ״ג:ד׳) אלה מועדי ה׳. ב״י בשם הרמב״ן. וכתבו התו׳ וכ״ש עצרת לאחר החורבן. ולישנא לא אתי שפיר דהו״ל למתני רבן גמליאל אומר אף ר״ה וי״כ כו׳:

וחכמים אומרים לא כדברי זה וכו׳. ולא שייך למימר היינו ת״ק דנימא כולהו אתו לפרש מלתא דת״ק. תוס׳. ומ״ש הר״ב ואם מת ז׳ ימים קודם אחד מימים טובים אלו וכו׳ כאבא שאול דפליג אמתניתין דלעיל דתני ח׳ ימים. וטעמו דסבר מקצת היום ככולו. ושביעי עולה לו לכאן ולכאן. ומ״ש ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו כו׳. וכן יום אחד לפני שבועות. וכן יום א׳ לפני ר״ה וכן יום אחד לפני יוה״כ. כמ״ש הרמב״ם בפירושו אע״פ שבחבורו בפ״י מה׳ אבל לא פסק כן בר״ה ויוה״כ אבל חלקו עליו כל הבאים אחריו. ודינין הנהוגים בגזירת שבעה שכתב הר״ב אסור ברחיצה כיבוס וסיכה. בגמרא. שנאמר (שמואל ב י״ד:ב׳) התאבלי נא ולבשי בגדי אבל. ואל תסוכי שמן. ורחיצה בכלל סיכה. שהרחיצה קודמת לסיכה. שנאמר (רות ג׳:ג׳) ורחצת וסכת. ודיני רחיצה בסוף פ״ק דתענית. בגמ׳. ובנעילת הסנדל שהרי נאמר ליחזקאל (יחזקאל כ״ד:י״ז) ונעליך תשים ברגליך מכלל שכל העם אסורים. ובתשמיש המטה שנאמר (שמואל ב י״ב:כ״ד) וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה מכלל שהיה אסור מקודם. ובעשיית מלאכה. שנאמר (עמוס ה׳) והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה. ובשאילת שלום שנאמר ליחזקאל (סימן כ״ד) האנק דום. וחייב בעטיפת הראש שהרי נאמר ליחזקאל (שם) לא תעטה על שפם מכלל ששאר אבלים חייבים בעטיפת ראש. ובכפיית המטה שנא׳ (שמואל ב י״ג:ל״א) ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישכב ארצה. ונטילת צפרנים כו׳ נראה שהוא בכלל גילוח. ואסור לקרות בתורה שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום. ומסתבר למדרש האנק דום דלנהוג גם בשאר אבלים. כיון שהוא ענין שתיקה ודמימה. ומ״ש הר״ב ולא ישלול. ענין השלל פי׳ בערוך שהוא כמו מכליב. דמשנה ח׳ פ״ק. ונ״ל שהוא מל׳ שלל וביזה. שכן השלל אחת הנה וא׳ הנה. ואינו מונח וצבור. ודין קריעה במשנה דלקמן:

ז **אין קורעין כו׳**. דין הקריעה מדכתיב (ויקרא ה) ובגדיכם לא תפרומו. הא אחרים חייבים בפרימה. ודמעומד מדכתיב (שמואל ב י״ג:ל״א) ויקם המלך ויקרע את בגדיו. וכן קריעת טפח מדוד. דכתיב ביה (שם א) ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם. ואין אחיזה פחות מטפח. ופירוש מאחה תופר ממש. שכן ועת לתפור מתרגמינן ועידן בחיר לאחאה ואלו ז׳ מתים דחשב הר״ב אלו הן שהכהן מטמא להם:

ולא מוליכין כו׳ אלא בסלים. פי׳ הר״ב שלא לבייש כו׳ גמרא ואפילו בחול קאמר. ואשמועינן הא בחוה״מ. דמהו דתימא כל היכא דלא יראה דרך אבילות. אלא דורון וחשיבות עדיף טפי קמ״ל. הר״ן:

ולא בקנון. מפורש במשנה ג׳ פי״ו דכלים:

ח **שלא להרגיל את ההספד**. שהמועד אסור בהספד ובתעניות. רמב״ם פי״א מהלכות אבל:

ולא של נשים לעולם מפני הכבוד. פירש״י ששופעות זיבה. ומ״ש הר״ב דכתיב ותמת וגו׳ ה״ק רבי אליעזר בגמרא וצ״ל דמתני׳ טעמא דקרא מפרשת:

מענות מפורש במשנה דלקמן:

ר׳ ישמעאל. הר״ב גורס ר׳ שמעון וכן גורס הרמב״ם והמגיד גורס רשב״ג:

ט **מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות**. ובמשנה שבגמ׳ ורי״ף ל״ג אבל ול׳ רמב״ם בפי״א מהל׳ אבל מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה:

נקבר המת. אפילו בר״ח. חנוכה. [ופורים] וכ״ש בחול המועד דחמיר טפי:

סליקא לה מסכת מועד קטן: